Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 38 (11836) | 1982 чылдың февраль 14, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге, СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 ч.) Пленумунуң, эш Л. И. Брежневтиң айтыышкыннарынга дүүштүр ыяш белеткээр үлетпүрнүң ажылын экижидеринге, улус ажыл-агыйын ыяш материалдары-биле доктаамал хандырарынга холбашкан айтырыгларны СЭКП Төп Комитединге февраль 12-де болган чөвүлел хуралга чугаалажып көрген.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери болгаш секретарьлары А. П. Кириленко, М. С. Горбачев, СЭКП ТК-ның секретарьлары И. В. Капитонов, В. И. Долгих, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары Н. К. Байбаков, К. Ф. Катушев, Н. В. Мартынов, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң килдистер эргелекчилери, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң ССРЭ-ниң Курпланының, ССРЭ-ниң Курхандырылгазының, ССРЭ-ниң Улусчу Контроль комитединиң харыысалгалыг ажылдакчылары, эвилелдешкен республиканың Компартияларының ТК-ларының, партияның крайкомнарының, обкомнарының, райкомнарының чамдык бүдүрүлгелерде партия эге организацияларының секретарьлары, министерстволарның, ведомстволарның, ыяш үлетпүр каттыжыышкыннарының, демир-оруктарның, хем транспортунуң удуртукчулары, ыяш үлетпүр ажыл-агыйларының директорлары, бүдүрүлгениң мастерлери болгаш мурнакчылары чөвүлел хуралдың ажылынга киришкен.

Ыяш белеткээр үлетпүрде ажыл-херектиң байдалының дугайында ССРЭ-ниң Ыяш, целлюлоза-саазын болгаш ыяш боттаазырадып кылыр үлетпүрүнүң министри С. А. Шалаев дыңнадыг кылган.

Ыяш белеткээр үлетпүрнүң ажылын экижидер талазы-биле айтырыгларны чугаалажып көрүнге СЭКП обкомнарының, райкомнарының, партия эге организацияларының секретарьлары, министерстволарның болгаш ведомстволарның, ыяш белеткелиниң болгаш транспорт каттыжыышкыннарының, ыяш ажыл-агыйларының удуртукчулары, ыяш ажыл-агый чоннарының бригадирлери киришкен.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүну, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленко чөвүлел хуралга чүве чугаалаан.

(СЭТА).

КАДРЛАР АЙТЫРЫЫНЧЕ ДОКТААМАЛ КИЧЭЭНГЕЙ

Партияның салган чаа-чаа сорулгаларының күүселдезин хандырып шыдаар арга-дуржулгалыг, шыырак билиглиг, организакчы аргалыг ажылдакчылар-биле шиитпирлиг участоктарны быжыглаарының, кадрларны шилиириниң, таарыштыр тургузарының болгаш кижизидериниң айтырыглары СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле партия комитеттериниң организас-политиктиг хемчеглеринге кол черни ээлээр. Маңаа холбашкан айтырыгларны партия комитеттериниң пленумнарынга, бюроларынга болгаш коммунистерниң хуралдарынга доктаамал чугаалажып турар апарган.

Кадрларны шилип ап, таарыштыр тургузарынга негелдени бедиткен. СЭКП Кызыл хоорkому болгаш райкомнары партия, совет, ажыл-агыый болгаш өске-даа органнарны удуртур ажылче дуржулгалыг, инициативалыг болгаш шыырак эртем-билиглиг эштерни депшидеринче улуг кичээнгейни салып турар. Оон аңгыда оларның өөредилгези болгаш кижизидилгези, практиктиг мергежилин бедидери — чугула айтырыг. Ол сорулга-биле партия Кызыл хоорkомунуң база райкомнарының чанында теоретиктиг семинарларны, партия-ажыл-агыый активиниң школаларын тургускулаан, а ол ышкаш хөй-хөй партийжи актив, ажыл-агыыйжы удуртукчулар СЭКП обкомунуң марксизм-ленинизм университединде өөренип турар. Чурттуң төп хоорайларында билиг бедидериниң курстарынга өөредилгени эртип турарлар база эвээш эвес.

Сөөлгү чылдарда партияның хоорай болгаш район комитеттери удуртур ажылдарже политика талазы-биле бышкан, кижилер-биле ажылга дуржулгалыг улус-ажыл-агыыйының специалистерин депшидерин калбаа-биле практикалап келген. Чижээ, амгы үеде партия комитеттериниң бирги, ийиги секретарьлары шуптузу дээди эртемниг эштер, оларның 49,1 хуузу инженер-техниктиг ажылдакчылар, көдээ ажыл-агыый специалистери. Удуртур ажылда эштерниң аразында боттарының күш-ажылчы намдарын ажылчындан болгаш колхозчудан эгелээннер база эвээш эвес. Чижээ, бисте хоорайкүүскомнарының даргаларының болгаш оларның оралакчыларының 50 ажыг хуузу ындыг эштер боол турар. Ол ышкаш профэвилел, комсомол кадрларының шынар составы экижип, оларда партийжи өзек быжыыккан.

Партия комитеттери кадрларның быжыг курлавырын тургузуп алыр талазы-биле ажылче чогуур кичээнгейни салып турар. Оларны шилип алырда база депшидерде партийжи органнар сөөлгү үеде партия эге организацияларының, күш-ажылчы коллективтерниң санал-оналын барымдаалап турарлар. Ол бүгү болза удуртур кадрларны үндезин чок черге солуур чорукту эвээжедиринге, оларны бадылаарда чазыглардан чайлаарынга, турумчудуп ажылдаарын хандырарынга эргежок чугула байдалды тургузар. СЭКП Кызыл хоорkомунуң база Бай-Тайга, Бии-Хем райкомнарының кадрлар-биле ажылында ындыг партийжи принциптиң бадыткаттынганын демдеглеп болур.

Күүсекчи, ажыл-херекчи чорук, быжыг сагылга-чурум, бедик организастыг чорук ажылга чедиишкинниң үндезини дээрзин СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 чыл) Пленумунга демдеглээн болгай. Бо чугула айтыышкыннар кандыг-даа албан-хүлээлгеде кадрларга шуут хамаарышкыр апаар. Ынчангаш республиканың чер-черлеринде партия организациялары олар партийжи амыдыралдың, коммунистиг моральдың нормаларын каяа-даа шыңгыы сагып, даандырган ажылхеректи база хөй-ниитичи хүлээлгелерни бедик харыысалга-биле күүсеткен турзун дээш кадрларның харыысалгазын бедидеринче доктаамал кичээнгейни салыр апаар.

Ооң-биле чергелештир чамдык партия комитеттериниң кадрлар-биле ажылында система чок, олче кичээнгей ам-даа кошкак, депшидер кадрларның курлавырын тургузарының чугулазын чедир үнелевейн турар. Ындыг четпестерни партияның Таңды, Каа-Хем райкомнарының ажыл-чорудулгазынга хамаарыштырып болур. Бо районнарда чамдык улуг-улуг совхозтар директорлары сөөлгү чылдарда удаа-дараа солушкулаан. Оон аңгыда, республиканың Көдээ ажыл-агыый министерствозу болгаш «Скотопром» трест чамдыкта бир черге ажыл-херекти сандараткан азы сагылга-чурум үрээн кижилерни өскезинче чорудар шын эвес практика база бар.

Чижээ, «Коммунизмниң херели» совхозтуң директору турган М. Хапаев дээрзи аңаа ниитиниң малын кайы хамаан чок төтчеглеп, чамдыызын бодунга шиңгээдип ап, ажыл-херекти сандараткаш, ажылдан үндүрткен турган. А Көдээ ажыл-агыый министерствозу ону Бии-Хемде «Саян» совхозтуң кол зоотехниинге чоруткан, ол аңаа база-ла ниитиниң малын самчыгдап, будагдап туруп бээрге, ону Бии-Хемниң улусчу контроль комитеди ажылындан дужүрген. Ол ышкаш мурнунда «Тере-Хөл», «Кара-Хаак», «Кызыгаар», «Совет Тыва» совхозтарның директорлары турган Н. Доржу, В. Бутенко, М. Сарыглар, П. Кончаров олар боттарының ажылын шүгүмчүлекчи ёзу-биле көрбейн, инициативазы кошкак, сагылга-чурум чок чорукту болдуруп турганы дээш ажылындан дужүрткеннер. Ындыг таварылгалар чүгле ол эвес-ле болгай. Ынчангаш бо чугула айтырыгже партия райкомнары, Көдээ ажыл-агыый министерствозу, «Скотопром» трест эң шыңгыы кичээнгейни салыр ужурлуг.

Ажыл-агыыйжы эвес, бодунуң эрге-дужаалын соора ажыглаар, сагылга-чурум чок чоруктарның чаңгыс-даа фактызы партийжи шыңгыы буруу шавыышкын чокка артпас ужурлуг. Ылаңгыя удуртур ажылга тургаш, ажыл-херекти сандараткан, ат-алдарын баксыраткан кижилерни принципиалдыг ёзу-биле көрбес чоруктар-биле партия организациялары, коммунистер эптеш чокка, идепкейлиг демисежир херек.

Удуртур ажылче депшиттирген эштер чоннуң калбак массаларының ортузунга ажылдаар болгаш оларның канчаар чурттап турарын, амыдыралын, чүнү хереглеп, чүнү сонуургап турарын чүгле бижип каан документилерден эвес, а харын боттарының дуржулгазындан билген турар ужурлуг дээрзин СЭКП-ниң XXVI съездизинге демдеглээн. «Депшидеринге курлавыр кылдыр санап турарывыс коммунистер ындыг школаны, амыдыралдың школазын, масса-биле ажылдың практиктиг школазын эртген турарын чедип алыры чугула. Кадрларның идегелдиг курлавырларын тургузары чугула сорулга боол келген болгаш боол артар-даа» деп, аңаа онзалап айыткан. Партияның кадр политиказының талазы-биле СЭКП-ниң сөөлгү съездилериниң болгаш СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлерин, эш Л. И. Брежневтиң ажылдарында айтыышкыннарны хажык чокка боттандырар дээш доктаамал, шудургу ажылды чорудары партия комитеттериниң база эге организацияларының эң чугула сорулгазы болур.

ССРЭ-ниң 60 чылынга — 60 шалыпчы неделя

Күш-ажылчы алдарның тугу

«Шын» солуннуң Күш-ажылчы алдар тугун бөгүн Мөңгүн-Тайга районнуң «Малчын» совхозунуң № 4 бригадазының хойжузу **Анчымаа Самбыр-ооловна Донгак** болгаш № 1 бригадазының хойжузу **Борис Дамдынович Тейнин** оларның ажыл-ишчи чедиишкиннеринге тураскаадып көдүрген. А. Донгактың кодазында 305 хоюнуң 270-и, Б. Тейнинниң кадарган 341 хоюнуң 290-ы оолдаан, хураганнары шупту онча-менди өзүп турар. Хойжуларның кайызы-даа мал кыштаглаашкынының эки эрттирер, хой бүрүзүнден не хураганны камгалап алыр дээш эрес-кызымак ажылдап турар.

Совхозта кыштаглаашкынның байдалы багай эвес. Коданнар мал чеми, дус, суг-биле четчир кылдыр хандыртынып турар.

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизинге

План-даалгага немей

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизин төлептиг уткууру-биле республикада мурнакчы бүдүрүлгелерниң, ажыл-агыйларының иниидиативазын деткивишаан, Кызылдың Төп электри станциязының коллективи он бирги беш чылдың ийиги чылының бирги кварталында электри энергиязы ажылдап үндүрер планын хуусаадан 3 хонук эрте күүседиirип хүлээнген. Бо чылдың январының болгаш февральдың баштайгы он хонуунуң түңнелдеринден алырга, энергетиктер сөзүн ээлеп шыдаарын көргүскен. Ол-ла үеде республиканың улус ажыл-агыйы план-даалгага немей чүс муң ажыг электри энергиязын алган.

Алган хүлээлгени күүсединге А. В. Лавейкин удурткан № 1 ээлчег болгаш котёл салбырында улуг машинистер Г. Ф. Иванов, А. Д. Тутаков, котёл машинистери О. В. Вотилов, Н. И. Максименко, Г. Н. Попов, хоорза арыглакчылары П. В. Дятлов, В. Н. Крылов мурнап турарлар.

Чаартыкчылар чарыжынга

Бүгү-эвилелдиң чаартыкчылар, чогаадыкчылар болгаш эртем-техниктиг ниитилелдериниң областъ чөвүлелдери эрткен чылын электри болгаш чылыдылга энергиязын камнап алыр талазы-биле эң эки чаартыкчы саналдарның конкурузунуң түңнелин үндүрген. В. И. Ленин аттыг «Тыва дагдугу» комбинаттың энергоцехиниң чаартыкчылары В. Г. Лапин биле В. И. Лавров ооргазында бирги черни шаңналын тыпсырып шиитпирлээн.

Оларның саналын ёзугаар технологтуг бусту катап ажыглаанындан электри чылыдылгазының тевү 400 муң гигакалорий чылыгны камнап алган.

Ийиги черни ол-ла бүдүрүлгениң цехинде чаартыкчылар С. С. Казанцев, А. А. Устюгов чедип алган. Оларның саналы-биле хүл арыглап үндүрериин сайзырацгайжыткандан 350 муң киловатт-шак энергияны камнап алыр аргалыг болган.

В. ЖУРАВСКИЙ.

АРАЗЫНДА ЧАРЫШТЫГ

«Торгалыг» совхозтуң Кадый-Бажы хойжу бригадазының малчыннары Тюлюш Дөрбет-оол биле Алексей Шивит-Доржу аразында чарыштыг. Дөрбет-оол төрүүр 100 хойдан 91 хураганны алыр, бир хойдан 2,2 кг дүк кыргыыр дээн хүлээлгени эде көрүп, 95 хураганны камгалап, 2,6 кг дүктү кыргыырын хүлээнген. Хоочун малчын хойнуң келир чайгы семиртилгезин эки чорударын ааан. Ам оон кодазында хоюнуң оолдаашкыны адакталып турар, хураганнары шупту четче-менди.

Хойжунуң чарыштыг эжи Алексей Шивит-Доржу бо чылын төрүүр хоюнуң 100 бажынга опаашпыр 95 хураганны камгалап алырын хүлээнген. Амга чедир төрүттүнген хураганнарын күш-деңгилдеп экп, онча-менди өзүп турарлар.

Кайы-даа хойжунуң кадарган коданының байдалы эки. Мал чеми четчир. Суг-биле хандырылга багай эвес. Олар ам ССРЭ-ниң 60 чылын төлептиг уткуур дээш эрестиг ажылдап турарлар.

П. ДАМДЫН.
Өвүр район.

МАЛЧЫННАР-ДАА, САКМАНЧЫЛАР-ДАА

Ленин аттыг совхозтуң малчыннарында хой оолдаашкыны массалыы-биле чоруп турар. Совхозта төрээн хойларның хураганнары шупту онча-менди.

Бирги хойжу бригаданың мурнакчы малчыны Шавы Балдар-оол эрткен чылын чүс хойдан-на 108 хураганны камгалап ап, тыва хойларының бир бажынга опаашпыр 2 кг дүктү кыргааш, чарышка тиилекчи болган. Ам ооң коданында төрээн 155 хоюнуң хураганнары онча-менди. Ында сакманчылар Анна Кендеп биле Күнзеңмаа Хорбаа олар эки ажылдап, кайызы-даа 150-150 хураганны ажаап, доруктурар сорулганы салганнар.

Ол ышкаш бригаданың дуржулгалыг малчыны Доржу Сонның коданында хой оолдаашкыны уламчылап турар. Бодунга быжыглаттынган 350 баш дуңгуш хоюндан ынча хураганны камгалап, бир хойга опаашпыр 2 кг дүктү кыргып алыр деп бедиткен хүлээлгени ол алган.

Р. МАГЫБАЛ,
зоотехник.
Эрзин район.

СОҢГУКЧУЛАР-БИЛЕ УЖУРАШКАН

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. К. Мендуме Кызыл районнуң Баян-Кол суурунга соңгукчулар-биле ужурашкан.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин, он бирги беш чылдың баштайгы болгаш ийиги чылдарының планнарын республиканың ажылчы чоннарының күүсеткениниң болгаш күүседип турарының дугайында «Х Улуг хурал» совхозтуң ажыл-ишчилеринге ол чугаалап берген. Совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда салдынган тодаргай сорулгаларга М. К. Мендуме доктааган болгаш мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг чорударынче, часкы хову ажылдарынга белеткелди хынамчалыг хандырарынче оңза кичээнгейни угландырган.

Кызыл — Баян-Кол аразынга автобус аргыжарын организастаар, сут хандырылгазының болгаш школаның тудугларын дүргедедир дугайында айтырыгларны шиитпирлээринге идигни бээрин депутаттан соңгукчулар дилээн болгаш өске-даа чагыгларны аңаа берген.

Янзы-бүрү айтырыглар талазы-биле ажылчы чоннарны М. К. Мендуме ужуражыышкынның бүдүүзүнде хүлээп алган. «Маадыр-ие» ордениниң совхозтуң хойжузу С. Б. Кара-Салга ол тывыскан.

(Бистиң корр.).

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ЧАЛГЫННАРЫ

Миллион-миллион кижилер Аэрофлот хүнүн боттарының база байырлалы деп санаар. Ол эң дүрген транспорттуң ачы-дузазын ажыглаваан чаңгыс-даа кижи, чаңгыс-даа өг-бүле чок болгай.

Чурттуң эң ырак болгаш чедери берге районнарынче, беш чылдың эң чугула тудугларынче дыка хөй далаштыг чүъктерни авиаторлар чедирип турарлар. Электри шугумнарын шээринге, дужутту ажаап алырынга, арга-арыгда өрттерни өжүрерингe, аарыгларга таварышкан кижилерниң амы-тынын алырынга олар дузалажып турарлар.

Адырның беш чылда ажылының, ооң ажыктыг чорууп болгаш шынарын бедидер дээш ишчилерниң күжениишкиннериниң дугайында Аэрфлот хүнүнге тураскааткан байырлыг хуралдың киржикчилери чугаалашканнар. Ук хурал февраль 12-де Москвага болган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. С. Горбачев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары Н. В. Смирнов, Н. Е. Тalызин, чамдык министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, ужар чүүл техниказының тургузукчулары, социалистиг чарыштың мурнакчылары, пайысылалдың хөй-ниитизиниң төлээлери президиумга олурганнар.

Хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев илеткел кылган.

Беш чылдың харыысалгалыг болгаш күжениишкинниг даалгаларын чедиишкинниг күүседир дээш бүгү күжүн мөөңнээрин авиаторлар хүлээнгеннер.

АК-КӨК ДЭЭРНИҢ ЭЭЛЕРИ

Дүңгүштелдир бедип-бедип, талыгырже кылыйты ужудуптарга магалыг-ла!.. Үдеп келген кижилер ырап бар чораан самолёттуң ууүнче дээр актай аарак үр-ле көрүп тургулаар. Самолёттарывыс тергиин ынаныштыг болгаш кайгамчык дүрген ужудар. Бодаарга, харын-даа, хуулгаазын күчү-күштүг ышкаш сагындырар. Улуг деңгем Төрээн чуртувустуң кайы-даа кыдыг-кыжыгаарынче хүн дурту белин четпейн, каш шак иштинде-ле чедип бээр апарган бис.

Бо берге-даа, солун-даа ажыл-иштиң кижилери боттарының амыдыралын авиация-биле холбаан. Ужудукчу деп сөстү бистер сеткилинисте сонуургал, хүндүткел-биле чугаалаар бис. А стюардессаны чамдыкта ыыттавайн баар болгай бис. Шынында, самолётка кирип келириниске-ле, ол бисти эптиг-ээлдек хүлээп алыр, ужуудушкун таарымчалыг, эки болурун биске күзээр...

Туманныг, соок эртен. Кызыл аэропортунга ол хүн баштайгы келген рейсте хоочун ужудукчу Владимир Петрович Клюевтиң ЯК-40 самолёдунуң экипажы болду. Оларның экипажында стюардесса комсомолчу Лариса Аңчы-биле ужуражы бердивис.

— Дүүн кежээликтей Кызылдан ужудуп үнгеш, Барнаул четкеш, Красноярскиге кээп хондувус. Бо эртен 7 шакта бээр дедир үнүпкенивис ол. Мээң ажылым сеткилимге кончуг таарышкан. Чаңгыс хүн дургузунда бези 2—3 хоорайларга чедип каарттар. Черни, дагларны, хемнерни бедиктен кайгап көрүп чорууруга чаржы деңи-ле, оон кижи кажан-даа эриктес. Харын-даа, дүүн көрүп эрткен черивисти бөгүн көөрге бир өске өңнүг-даа болур, кайгамчык чараш...— деп, Лариса чугаалады.

Парторганизация секретары В. Г. Музалёв мынчаар тайылбырлады:

— Бистиң авиабүдүрүлгеде 20 бортпроводница бар. Пассажирлерни культурлуг хандырары, оруkка оларга таарымчалыг байдалды кылырынга олар эвээш эвести кылып турар. Лариса Аңчы «Мергежилдиң тергиини» деп конкурстуң каш-даа удаа тиилекчизи болуп келген.

Надя Тулан, Альбина Борзоянова, Натаща Кузнецова, Оля Непашева олар ам 7 чыл ажыг ажылдап келгеннер, чоокта чаа ажылдаан Лариса Зайцева база ажылга кызымак. Бортпроводницаларывыс шупту-ла эки ажылдап турарлар.

АН-2 самолётту рейсче белеткеп турду. Бенаин кудар машина самолёт-биле кожа турупкан. Ооң экипажының командири Михаил Оруспай ийиги ужудукчу Петр Кожемяченко-биле тапыштывыс.

— Бөгүн Тожуже, Тере-Холче ужудар бис. Ыпаар янзы-бүрү чүъктер: аъш-чем продуктулары, үлетпүр бараалары дээш чонга, ында ажыл-агыйларга херектиг кандыг-даа бараанпарны чедирип турар. Шаанда ол ырак черлерже аъттыг-хөлдүг кааштеже хонуп чедип турган болза, ам АН-2 самолёт чүгле 1 шак 15—20 минута болгаш-ла чеде бээр-дир. Чонуң аргыжарынга-даа магалыг болган... — деп, Михаил Оруспай чугаалады. Тожуже баар самолётче пассажирлерни чалай берген. Ужудукчулар боттарының ажылчын туружун ээлепкеш, ээлчеглиг рейсче белеткени бердилер.

Аэропорттуң удуртукчулары-даа, кады ажылдап турар эштери-даа ужудукчу М. М. Оруспайның дугайында чылыг сөстерни чугаалаар болду. Ол партбюроңуң болгаш авиаажылдакчыларның профэвилелиниң девискээр комитединиң кежигүнү, идепкейлиг хөй-ниитичи.

Агаар шимчээшкинин башкарар албанның өрээли. Мында дуржулгалыг диспетчерлер самолёттар-биле харылзааны тудуп, хүннүң-не 3 ээлчег-биле ажылдап турарлар.

Ак-көк дээрниң ээлери, чаагай иштиң кижилери стюардессалар, ужудукчулар, бортмеханиктер, бортинженерлер боттарының ээлчеглиг ажыл хүнүн бирээзи дооэуп турда, өскези эгелеп турар. Олар хүн бүрүде ажыл-ижин-биле чонунга бараан болуп, пассажирлерниң «четтирдивис» дээн чылыг сөстерин хөйү-биле дыңнаарлар.

П. ООРЖАК.

ЧУРУКТАРДА: (адаанда, солагай таладан) ийиги ужудукчу А. Конончук, экипажтың командири В. П. Клюев, бортмеханик, П. Өлзей. Хондурарының диспетчери А. Маслов ажыл үезинде. (үстүнде).

В. КАРА-САЛДЫҢ фоторлары.

Фиртерден медээлер

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ КОНГРЕЗИНДЕ

ГАВАНА. Профэвилелдериниң X Бүгү-делегей конгрези ажыл-ишчи байдалдың ёзузу-биле эртип турар. Ооң делегаттары — бүгү делегейниң 260 миллион ажыг ажылчы чоннарын төлээлээн. Делегейниң профэвилел шимчээшкининиң сырый каттыжыышкынын улам ыңай быжыглаарының, боттарының эргелери, тайбың болгаш социал депшилге дээш, империализмге удур демиселге ажылчы чоннарның чаңгыс аай хөделиишкиннериниң чугула айтырыгларын олар чугаалажып көрүп турар.

Делегейниң 40 ажыг чурттарының ажылчы чоннарының төлээлекчилери шуулганга санал берген. Тайбыңның салым-чолу, кижи төрелгетенниң айыыл чок чоруу дээш сагыш-сеткилдиң хаңы дүвүрээшкинин олар илергейлээн болгаш термоядролуг халаптың кыжаныышкынын узуткаар дээш демиселди улам-на калбартырынче тайбыңга ынак бүгү кижилерни кыйгырган.

Профэвилел шуулганының хүн чурумунга дүүштүр тайбыңның, чепсегленииишкиниң дужүрериниң, социал хандырылга хартиязының төлевилелиниң болгаш өске-даа чугула чүүлдерниң талазы-биле айтырыгларны комиссиялар ның хуралдарынга чугаалажып турар.

МАДРИД УЖУРАЖЫЫШКЫНЫНДА

МАДРИД. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң ужуражыышкынының таарымчалыг ажылдаарынга моондактаар турушту АКШ-тың делегациязы ээлеп турар. Мадрид ужуражыышкынын үзеринге Польшада болуушкуннарны ажыглаарын, бүрүн эргелиг ол күрүнениң иштики херектеринге холгаарлап кирҗирип АКШ-тың делегациязы оралдашкан.

НАЙЫРАЛДЫГ ХАРЫЛЗААЛАРНЫ БЫЖЫГЛААР ДЭЭШ

ХАНОЙ. Индияның даштыкы херектер министри Нарасимха Рао найыралдың аянчоруун кылып, Вьетнамда чеде берген. Вьетнам Социалистиг Республиканың даштыкы херектер министри Нгуен Ко Тхать болгаш албанның өске-даа кижилери аалчызын Ханойнуң аэродромунга уткуп алган.

ДЕМОКРАТТЫГ КҮШТЕРНИҢ ЧУГУЛА ТИИЛЕЛГЕЗИ

ПАРИЖ. Национализация дугайында хоойлу төлевилелин Францияның парламентизиниң күштүг болдуруп бадылааны болгаш аңаа республиканың президентизи Ф. Миттеранның ат салганы — чурттуң демократтыг күштериниң чугула тиилелгези болган. Национализация дугайында хоойлу күштүг болган болгаш францнуа хөрециттеннерниң хууда өнчүзүн күрүнени болдурары, оларга эгелдени төлээри удавас эгелээр деп турар.

ГФР-НИҢ КҮРҮНЕ БЮДЖЕДИ

БОНН. Амгы саң-хөө чылында Германияның Федеративтиг Республиканың күрүне бюджедин барымдаалап парламентиниң үстүү палатазы — бундесарат чугулдуг деп көрген. Күрүне бюджединиң чарыгдалдарының хөй нуруузу шериг чарыгдалдарынга кордүнгенин туе черниң парлалгазы ажыы-биле бижээн.

(СЭТА).

Национально-краеведческ...

Партийжи амыдырал: коммунистиң бедик ады

КОММУНИСТИҢ АРЫН-НҮҮРҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА ЧУГАА

«Ажылга-даа, ниитилел амыдыралынга-даа — коммунист кижи кажан кезээде, каяа-даа коммунист болуп артар, бистиң ленинчи партиявыстың кежигүнүнүң бедик адын төлептиг-биле эдилээр ужурлуг»— деп, СЭКП ТК-ның Чиигиче секретары эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

Леонид Ильичиниң бо кайгамчык сөстери сагыжымдан черле ыравас. Коммунистиң мөзү-шынары, арын-нүүрү кандыг болур ужурлуун дээрзин мында чиге-ле чугаалаан-дыр. Коммунист каяа-даа, кандыг-даа үеде, ол бедик атка төлептиг мен бе дээрзин кезээде шугдунуп көөр ужурлуг деп бодаар мен. Ынчангаш бо талазы-биле чамдык бодалдарымны коммунистер-биле үлежип көрейн.

СЭКП райкомунуң бюро кежигүнү болганымда, районда байдал меңээ эки билдингир. Маңаа районнуң-даа, совхозумнуң-даа парторганизацияларының амыдыралындан чамдык чижектерни чугаалап болур мен.

Бодунуң партийжи хүлээлгезин бедии-биле медерел билип, бүгүдеге үлегер-чижээн көргүзүп чоруур, ажыл-херээнге бердинген, чонунга хүндүткелдиг коммунистер бистиң районда хөй. Сураглыг малчыннарывыс М. Д. Чолның, О. Ч. Дажы-Намчалдың херектеринде Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының Алдын Сылдызы чайнап чорууруп көөрге, кымга-даа чоргааранчыг. Сураглыг саанчы Т. Д. Кара-Салды ап көрүңерем. Ол—Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи. Ону СЭКП Тыва обкомунуң кежигүнүнге соңгааны таварылга эвес. Он бирги беш чылдың бирги чылын хоочун саанчы бедик көргүзүглерлиг доозуп, бир инектен-не 3084 кг сүттү сагган—республикада бирги черде!

Ажыл-ижинге чоргаарланырывыс, өскелер оларга деңнежирин улуг күзел-биле оралдажып чоруур ындыг коммунистерниң аттарын мээң ажылдап турарым совхозтан-даа адап болур. Бистиң Дөргүн СБФ-зиниң коммунистери Дүктүг Дөпен-ооловна Ондарга онза чоргаарланыр. Ону ында партбөлүктүң органиакчызынга каш чылдар улай соңгуп келген. Оон ат-алдары бүгүдеге билдингир: Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи, район Совединиң депутады. Фермага 1966 чылдан бээр ажылдап, ажылдың дециилерин арга-зы — электри-биле инек саарының мергежилин баштай-ла шиңгээдип алганнарның бирээзи. Эвээш эвес аныяктарны саанчының мергежилинге ол өөреткен. Социалистиг чарыштың чаңгыс эвес удаа тиилекчизи Дүктүг Дөпен-ооловна эрткен чылын бир инектен-не 2678 кг сүттү сагган.

Коллективте бүгү чүве дээш харысалгалыг, ажылынга бедик мергежилдиг, бодундан болгаш өскелерден негелделиг, идепкейлиг хөй-ниитичи Дүктүг Дөпен-ооловнадан ферманың аныяктары үлегер ап турар. Ол Маадыр-ие. Оон уруглары база ада-иезиниң утуун уткаан — телептиглер. Эң улуу—Зинаэң даараныкчы. Кларазы — совхозтуң кадраар киндизинде, ийи оглу — чолаачылар.

Коммунистиң бодунуң ажылы, амыдырал-чурттталгазы, хөй-ниитиниң херээ дээш бедик харысалгалыг бооруунуң ындыг чижектерни бистиң комсомолчу-аныяктар коллективинден оон-даа ынай чугаалап болур мен. СЭКП кежигүнүнге кандидаттар Е. Сат, Т. Сат, аныяк коммунист Д. Монгуш, хоочун коммунист Ш. Куулар олар эрткен чылын социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткилээн. Олар бүдүрүлгениң сорулгаларын шиитпирлээринге идепкейлиин, принципиалдыын көргүзүп келген. Ындыг кижилер-биле ажылдаарга, кижиниң сагыш-сеткили көдүрлүүшкүннүг-даа болур-дур. Коллективтиң бир демниг чоруу планныг онаалдаларны күүседиринге идиглиг берип турар. Сүт бүдүрериниң эрткен чылгы планын 101 хуу, ону нүрүнеге садарын—102,3 хуу күүсеттивис. Сүттүң 98,8 хуузу бирги, ийиги класстың, үскүрү 4 хуу четкен. Күш-ажылчы чедиишкиннеривис дээш фермавыс коллективи чыл түңнелинде 3 муң рубль-биле шаңнаткан. Мурнакчыларны база шаңнап-мактаан.

Бо бүгүнү апаа мактаныр эвес, а СЭКП кежигүнү кижи күш-ажылчы коллективтиң авангардынга чоруп, кылдынып турар бүгү чүүлдер дээш харысалгалыг, үлегер-чижектиг болур, бо дээрге ёзулуг-ла коммунистер-дир, деп кижи бүрүзү ынчаар чугаалаар кылдыр ажылдаар ужурлуг бис деп бодалымны илергейлээрим ол. Коммунистер—бисте күш-ажылчы коллективтиң дайынчы өөзү болуп турар.

Бедик харысалгалыг, медерелдиг сагылга-чурумнуг кижилерни кижизидеринче бистиң совхозта парткомнуң, партия эге организацияларының, партбөлүктерниң ажылы угланган. Партия хуралдарынга коммунистерниң ажылын сайгара чугаалажып, эң чугула айтырыгларны шиитпирлеп турар. СЭКП Уставының негелделерин күүседиин турарының дугайында коммунистерниң отчёттарын, дыңнадыгларын ап, оларның чүгле бүдүрүлгеге ажылының эвес, а амыдырал - чурттталгазының, өөредилгезиниң болгаш мөзү-шынарының бүгү талаларын сайгарып турар.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринде партийжи амыдыралдың нормаларының кандыг-даа хажыдыышкыннарынга удур партия организациялары, коммунист бүрүзү эптеш чок, идепкейлиг демиседии чорударының чугулазын айыткан болгай. Ажылгыйжы эвес, сагылга-чурум чок, мөзү-шынар талазы-биле будалчак чоруктарның факт бүрүзүн коммунистер шыңгыы буруу шавыышкын-биле көөрүнге партия бисти өөредип турар.

Коммунист бүрүзүнге ийиги чергениң ажыл-херээ турбас, кандыг-даа таварылгада оон туружу партийжи болур болгай. Ындыг турбуже, ону хажыдып чоруур, боттарының ат-алдарын бодавас ийи-чаңгыс кижилерниң бисте бары хараадаанчыг.

Оон чамдык чижектери бо.

Бистиң совхозувуста коммунист К. Ч. Сат алыс боду эки диртип, мактадып-даа чорду. Сөөлгү үеде арагалаарынче сундутар багай чаңчылы ооң харысалгазын кудулаткан. Ындыг салдынчак чоруктуң түңнелинде 12 баш хой чидирген. Ажылынга харысалга чогун көргүскен ол коммунисти партия хуралынга сайгарып көрүп, шыңгыы доңгудуп, учёт карточказынга кирип бижээн болгаш кадарчы ажылындан хостаан. Ол ышкаш коммунист О. Бегзи даанган ажылынга кызымаккай эвезин көргүзүп, төрүүр чүс хойга онаачтыр 50-не хураган алган. Ынчангаш ооң тайылбырын бүгү коммунистерниң хуралынга дыңнап, харысалгазын бедидип ажылдаарын аңаа хүлээндирген.

Уставтың негелделерин хажыдып турар өске бир чижектиң дугайын чугаалап көрейн. Районнуң чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелинде парторганизациязының учёдунга бактаап турган Н. С. Самдап партия хуралдарын үзүп, кежигүн дадывырын үр үеде төлевейн турган. Өске организацияларже шилчииириниң инструкциязын база хажыткан. Ындыг төлеп чок чоруу дээш ону партиядан үндүрген. Коммунист кижи бүдүрүлге планнарын ак сеткилдиг күүсетпишаан, бодунуң политиктиг деңнелин үргүлчү бедидер, амыдырал-чурттталгазынга төлептиг бүдүжүн көргүзер, партия организациязының ажылынга идепкейлиг киржир хүлээлгелиг болгай.

Ындыг турбуже, хөй-ниити ажылынга идепкей чок, хүлээнген ажылынга ээ-харысалга чок, чаңгыс черге кадрижып ажылдавас, ажыл даадаар, хөй-ниити черинге болган ог-бүлезинге бодун төлеп чок ап чоруур, уруг-дарының кижизидилгезинче сагыш салбас, аңаа харындаа бодунуң багай аажы-чаңы-биле шаптык кадар, алыкак-чискек, аазаан сөзүнге ээ болбас, арагалаар, коммунистиң бедик адын чоп караанга бужартадып чоруур ийи-чаңгыс кижилерниң «бажын суйбап», бир ажылдан дужургеш, өске ажылче шилчидер чорукту шын эвес деп бодаар мен. Чүге дизе ындыг чурум чок кижилер өске черге баргаш катап-ла демги-ле төлеп чок чүүлгедиин эгелээр боор чүве-дир. Бир-тээ, коммунистер болганда, айтырыгны партийжи ёзу-биле дорт шиитпирлээр херек. Ылангыя коммунистиң бедик адын бужартадып чоруур, арын-нүүрүн мышкынган кижилерни партиядан үндүреринге чедир шыңгыы хемчеглерни алза эки деп бодаар мен.

Коммунистиң бедик адынга хамаарыштыр бүгү-ле чүүлдү шуптузун чугаалап деп бодавайн тур мен. Коммунист эш-өөр бо талазы-биле үнелиг санал-оналдарын бээр боор деп идегедим.

Алдын-кыс МОНГУШ.
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң бюро кежигүнү. Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады.

РЕДАКЦИЯДАН: Коммунистиң ат-алдарының, арын-нүүрүнүң дугайында Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң саанчызы, Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнерниң эдилекчизи Алдын-кыс Монгуштуң көдүрген бо айтырыын чугаалажып көөрү-биле коммунистерни ажык чугааже редакция, чалап тур.

Бөгүн—Аэрофлот хүнү

ЧОГААДЫКЧЫ АЖЫЛ-ИШТЕ

Тыва авиабүдүрүлгениң коллективи боттарының байырлалын Аэрофлоттуң хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан. Он бирги беш чылдың бирги чылында пассажир аргыштырылгазы болгаш авиацияны улус ажыл-агыйынга ажыглаар талазы-биле көргүзүглер ажыр күүсеттинген болгаш ССРЭ-ниң 60 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш чарышта республиканың авиаторлары бедик көдүрлүүшкүннүг киржип турар. Бистиң корреспондентивис авиабүдүрүлгениң командири Анатолий Васильевич Марцеха-биле ужурашкаш, коллективтиң ажыл-херээниң болгаш моон соңгаарты сорулгаларының дугайында бистиң номчукчуларывыска сонуургадырын дилээн. Моон адаанда А. В. МАРЦЕХАНЫҢ харызын парладывыс.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 ч.) Пленумунуң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш бистиң авиабүдүрүлгениң коллективи чогаадыкчы ажыл-иште хаара туттунган.

Эрткен чылын бистиң коллектив кужениишкиниг ажылдааш, планныг онаалдаларын бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүсеткенин демдеглээри өөрүнчүг. Ынчангаш ийиги чылды база эки темп-биле эгелевишаан, Аэрофлот хүнүнге чедиишкиниг ужуражыр аргалыг болганывыс ол.

Он бирги беш чылдың баштайгы чылында авиабүдүрүлгениң коллективинге-даа, республиканың чурттакчы чонунга-даа өөрүнчүг болуушкун—Л-410 УВП марканың самолёдун республика иштиниң трассаларынга шиңгээдип алганы болур. Ынчангаш коллектив ужудукчулары, инженер-техниктиг ажылдакчылары ол самолёттарга ажылдаарынга өөредир болгаш районнарда аэропорттарны белеткээр талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылып чоруткаын демдеглээр апаар. Ук самолётту ажыглап эгелээри май-июньда кардүнген турган-даа болза, ону февральда-ла пассажир аргыштырылгазынга доктаамал ужудуп эгеледивис. Ол самолётка баштайгы рейсти Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, Л-410 самолёттарга звено командири Мерген Максимович Мунзук кылган. Пассажирлерге таарымчалыг ол самолётту чон аажок таарзынып, хүлээп алган. Л-410-ну эм Кызыл-Мажалыкка, Мугур-Аксынга, Саглыга, Хандагайтыга, Күнгүртүгга, Тожута хүн бүрү көрүп болур. Ынчангаш бо долу эвес чыл дургузунда Л-410-нар 28300 пассажирни аргыштырган.

Чоннуң болгаш улус ажыл-агыйының херегленин долузу-биле хандырар сорулга-биле чаа авиашугумнарны ажыттывыс. Ол дээрге Кызыл—Абакан—Семипалатинск, Алма-Ата—Фрунзе аразында узун хемчээлдиг чаа трасса-дыр. Кызыл—Иркутск— Улан-Удэ аразында дорт трасса ажыттынганы-биле Красноярск таварбастаанындан пассажирлерниң орукка чоруур үези дыка кызырылган.

Чиг-этти, одаар чүүлдү, энергия курлавырларын, кыв-чаар материалдарны камның ажыглаарының дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалын бистиң бүдүрүлгениң коллективи чүүлдүгүнүп хүлээп алгаш, ону амыдыралга боттандырары-биле тодаргай хемчеглерни ап, ажылдап келген. Ужудукчуларның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның, диспетчерлерниң, ажылчыннарның дорт киржилгези-биле авиатехниканы билдилиг, чөп ажыглаанындан, коллективтиң мурнунда салдынган күрүне планын чедиишкиниг күүсетпишаан, кывар-чаар материалдарны камнап алыр аргалыг болган.

Чаартыкчыларның, чогаадыкчыларның киирген 50 чаартыкчы саналдарны ажыглаанындан 60 муң рубльдиң камналгазы алдынган.

1981 чылда алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин, планнарын чедиишкиниг күүсеткеннерге МИ-8 вертолёттуң экипажынга—командири В. С. Белекпен, ийиги ужудукчузу Н. Н. Кучеров; Л-410-нуң экипажынга — командири Ю. С. Какаулин, АН-2 самолёттуң экипажынга — командири М. М. Оруспай, ЯК-40-ниң экипажынга —командири В. С. Гридин «Үлегерлиг экипаж» деп атты тывыскан.

Бүдүрүлгениң 200 ажыг мурнакчыларынга «коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары» атты тывыскан. Чарыштың тиилекчилерин болгаш боттарының мергежилиниң тергиини специалистерни, хоочуннарны болгаш оон-даа өске эки кижилерни хөй-биле адап болур.

1982 чылда пассажирлерни хандырарының культуразын, самолёттарның ужударының үргүлчүлелдиин бедидер талазы-биле бүдүрүлгениң мурнунда эвээш эвес сорулгалар салдынып турар.

Кызыл—Москва аразында ТУ-154 самолёттуң рейстерин көвүдеткен: кышкы үеде неделяда—3, чайын—неделяда 4 удаа ужудар апарган.

Республиканың районнарында аэропорттарны алгыдып кылганындан Л-410 самолёт барык шупту районнарга чедип турар апаар.

Красноярскиже, Кызыл-Мажалыкче, Тожуже, Мугур-Аксынче рейстер саны көвүдээн.

Красноярскиниң төп агентствозу-биле ажыл-агыйжы харылзаа улам быжыккан. Бо чылдың бирги кварталында Абакан агентствозу-биле ындыг харылзаа база тургустунар. Ынчангаш кажан баш бурунгаар билет садып алырда броньну, каш хондур маңаваc, харызын дораан-на алыр аргалыг болур.

Кызылдың аэропортунга чаа аэровокзал тудуун бо чылын эгелээр болгаш Кызыл-Мажалыкта ындыг аэровокзалдың тудуу чоруп турар.

Бистиң коллективтиң мурнунда чаа сорулгалар, шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар ам-даа хөй. Республиканың авиаторлары улус ажыл-агыйының планнарын доолдур болгаш ажыр күүседир дээш бүгү билиг-мергежилин салып ажылдаарлар.

Аэрофлоттуң трассалары бистиң делгем Төрээн чуртувустуң эң-не ырак булуңнарынга чедир шөйүлген. Чурттуң 3600 ажыг хоорайлары, суурлары агаар оруу-биле тудушкан. Пассажир аргыжылгазының хемчээлиниң талазы-биле Аэрофлот делегей авиакомпанияларының аразындан бирги черни быжыы-биле ээлеп турар: Аэрофлоттуң самолёттары чылдың-на чүс миллион ажыг пассажирни аргыштырып келген.

Аэрофлоттуң күчүлүг чалгыннары улус ажыл-агыйында калбаа-биле ажыглаттынып турар. Самолёттарның, вертолёттарның дузазы-биле казымал байлактарны шинчилеп, нефть дамчыдар хоолайларны салып, электрон удазыннарын шөйүп, заводтар корпустарын, ГЭС-терниң плотиналарын тудуп турар.

Бөгүн бистиң чуртувус Аэрофлот хүнүн демдеглеп турар. Авиаторларның белен эвес ажыл-херээниң, эң эки ужудукчуларның дугайында СЭТА-ның корреспондентилери чугаалап турар.

УЖУДУУШКУН ЧЕРДЕН ЭГЕЛЭЭР

Самолёттар ужудар-хондурар дилиндектер диңмиреп-ле туру. Ону оң-оң машиналар аштап-арыглап турар. «КРАЗ»-тарда быжыглаан авиашимчедикчилер-даа мөөрээр, кызыл от фонтаннар бетон кырында доңту эрыды чылгап-ла тур. «Домодедово» аэропорт хагдынгандан бээр капдаа шак болган: ужудар-хондурар дилиндектерни чуга доп шыва алы берген.

— Дошталы берген бетонга самолёттуң дугуйлары быжыглаңып шыдавас. Лайнер кээп хонуптарда шакта 300-400 километр дүргедээшкиниг болур. Ынчангаш ол черден быжыы-биле туттунуптар ужурлуг — деп, «КРАЗ»-тың чолаачызы СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

Портта байдалды ам дээрезе дендии берге деп болбас. Маңаар залдарда сандайлар пассажирлерге четчир, уруглары херээженнер тускай өрээлдерде.

Агаар шимчээшкиниң диспетчерлериниң инструктажынга дыңнатканы: булуттарның бедии 30 метр, чүве көстүрү —800, хаттың күжү секундада 15 метр. Ужудар-хондурар дилиндек белен. Ам диспетчерлерниң профессионал мергежилинден дыка хөй чүве хамааржыр: аэропорт ажыттынганының баштайгы шактарында ажыл хөй-ле.

Пассажирлерге байдалды ыйлтаазында шын тайылбырлап бээри чугула. Ынчангаш аэропорттуң ээлчег начальниги А. Щенков радио дамчыштыр пассажирлерге агаар байдалының дугайын аэропорттуң ажылдаарынга белеткттиниң дугайында дыңнадыр. Чамдык рейстерни чоокку үеде чорудуп шыдавазын ол айыткан: өске хоорайларда агаар баксыраан турар.

Ээлчег начальнигиниң кабинединге Новосибирскиден пассажир кирип келген:

— Бистиң самолёдувусту чүге тудуп турар силер? Бажыңымче телефоннадым, ында хүннеп турар-дыр.

— Аэродром хоорайдан дыка ырак, ынчангаш мында агаар өске, туман, күштүг хат.

Справка бээр албанның ажылдакчылары бир ээлчег дургузунда муң ажыг айтырыгларга харыылаар. Бис база-ла шыдашпайн, айтырыг салдывыс. пассажирлерден кымнар эң-не негелделиг?

— Командировкалааннар. Залда телевизорга солун кино үнүп турар болза, айтырар кижилер эвээжээр.

Маңаар залда пассажирлер эвээжээн. Ийи-үш минута сайыыда-ла күчүлүг машиналар ужудуп үнүп ээы хонуп турар. Агаар баксыраашкынының уржуун дүргени-биле чайладыр дээш, аэропорт бүгү хемчеглерни алган. Порттуң ажылы чаңчыккан өйүнде чоруп эгелээн.

А. ИГНАТЬЕВ.
О. КАПУСТИН.

Бортпроводница Лариса Аңчы ам 4 чыл ажыг ажылдап келген. Ол үениң дургузунда комсомолчу Лариса хөй саңның пассажирлерден өөрүп четтиримшкинниң чылыг сөстерин дыңнап, бүдүрүлгениң удуртулгазындан шаңнал-мактады каш удаа алган.

АН-2 самолёттуң коммунист Михаил Оруспай баштаан экипажы «Үлегерлиг экипаж» деп атты чаалап алган. М. Оруспай 1971 чылда Бугурусланның хамааты ужар чүүл училищезин дооскаш. Кызылдың авиабүдүрүлгезинде ажылдап эгелээн. Дуржулгалыг дагдыныкчылар В. Лихачёв, В. Бабкин, В. Калугин, П. Ёлкин болгаш оон-даа өске эштерниң арга-сүмезин ап, Михаил Оруспай, аныяк специалистер-биле бир дөмей, кызымак ажылдап келген. 1981 чылда оларның экипажы пландан ажыр 168 шакты ужуткан болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 105 хуу күүсеткен база 2,8 тонна бензинни камнап алган.

АНЫЯКТАРГА ДУЗАЛАП...

Авиабүдүрүлгениң хоочуннарының бирээзи, «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи, ЯК-40 самолёттуң экипажының командири коммунист Владимир Петрович Клюев бодунуң ажыл-ижиниң дугайында мынчаар чугаалаан:

Бистиң авиабүдүрүлге — меңээ ёзулуг чоок, ийиги бажыңым болган. Күш-ажылчы амыдыралымның баштайгы базымын моон эгелээш-ле амгы үеге чедир ажылдап келген мен.

1965 чылда Бугуруслан ужар чүүл училищезин дооскаш-ла Тывага ажылдап келген мен. Ынчан Тываның баштайгы ужудукчуларының бирээзи Ховалыг Хопуяның экипажынга ийиги ужудукчу болуп ажылдап турдум.

Ол үеге бодаарга, авиабүдүрүлге өзүп, быжыккан. Машина-техника көвүдээн, күчүлүг агаар судноларының бистиңнде хөй-биле немешкен. Улуг хоорайлар Улан-Удэ, Новосибирск, Томск, Фрунзе, Алма-Атаже доктаамал ужудуп турар. Москваже безин дорт рейс тургустунган.

Ужар чүүл училищезин дооскан аныяк тыва ужудукчулар, бортмеханиктер, бортинженерлер, авиатехниктер бүдүрүлгениң коллективинде чылдың-на немежип турар.

Бистиң авиабүдүрүлгеге ажылдап келген аныяктарны экипажтарның дуржулгалыг командирлеринге быжыглаар. Ынчангаш аныяк специалистер дагдыныкчыларның дузазы-биле деткимчени ап, ажылдаары чаңчыл болган.

Бо үениң дургузунда чеже-заяк ужудукчуларны өөредип, арга-сүмезин кадып келбедим дээр. Амгы үеде бистиң экипажывыста бортмеханик Николай Өлзей, ийиги ужудукчу Александр Конопчук олар база чоокта чаа дооскулаан аныяктар.

Мээң хөй чылда ажылымны Коммунистиг партия, Совет күрүне бедии-биле үнелеп, «Хүндүлелдиң Демдээ» орден, Ленинчи юбилей медаль-биле шаңнаанынга чоргааранып мен.

⊙ Делегейниң чурттар аразында баштайгы ужудуушкуннарны В. И. Лениниң дорт айтыышкыны-биле чорудуп турган. 1919 чылда совет ужудукчулар Проскуров хоорайдан Будапештиге чедир агаар харылзаазын тургускан.

⊙ Советтер чуртунуң Аэрофлот эмблемалыг агаар корабльдери делегейниң 80 чурттарының аэродромнарынга чедип турар болгаш ужудар трассазының узуну 450 муң километр ажыг.

⊙ 1956 чылда ТУ—104 марканың турбореактивтиг самолёт трассаже үнгени — пассажир авиааргыштырылгазынга эң дүргел ужударының эразын ажыткан.

ЧУРУКТАРДА: (солагай таладан) ийиги ужудукчу П. Ф. Кожемяченко, экипажтың командири М. М. Оруспай, бортпроводница Лариса Аңчы.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

Лекция пропагандазы

УТКА-ШЫНАРЫ БЕДИК

Мөңгүн-Тайга районнуң «Билиг» ниитилел организациязының конференциязы болуп эрткен. Районнуң «Билиг» ниитилел организациязының отчёттуг үениң дургузунда кылып чоруткан ажылының дугайында илеткелди СЭКП Мөңгүн-Тайга райкомунуң секретары Ш.-К. С. Кочага кылган.

Мөңгүн-тайгажылар — чаңгыс сөстүг ажыл-ишчи чон. Оларның сөглээн сөзү ажыл-херээнден карышпайн турар. Он бирги беш чылдың бирги чылында олар база эрестиг ажылдаан. Күрүне мурнунга алган хүлээлгелерин ажыр күүсеткилээн.

Бо чаагай ажыл-херекти бүдүреринге лекторлар эвээш эвес үлүг-хуузун киириштирген. Отчёттуг үениң дургузунда янзы-бүрү темага 1452 лекция 61 муң хире кижиге номчуттунган. Оларның 358-и кедээ ажыл-агыйның ишчилериниң күш-ажылынга тураскааттынган. Районнуң лекторлары эрге-хоойлу, корум-чурум быжыглаарынга 60, кижизидилге темазынга 100 ажыг лекцияларны номчаан. Ол ышкаш конференциялар, айтырыг-харыы кежээлери эртикилээн.

Районнуң «Билиг» ниитилел организациязының баштаар чери, оон президиуму, түс-түс секторлар СЭКП ТК-ның «Лекция пропагандазын улам күштелдирер» база «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыцай экижидер дугайында» доктаалдарын удуртулга болдургаш, партия райкомунуң доктаамал деткимче-дузазын хүн бүрүде албышаан, лекция пропагандазының массалыг, бедик идей-кижизидилгелиг, дээштиг чоруун бедидер талазы-биле чамдык эки түңнелдерни чедип алган.

«Мөген-Бүрен», «Малчын» совхозтарда, Мугур-Аксы ортумак школада «Билиг» ниитилелиниң эге организациялары ажылын экижиткен. Олар хуралдарын устав ёзугаар эрттирип, чон ортузунга лекция пропагандазын калбартыр, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин кижи бүрүзүнүң угаан-медерелинге чедирер дээш ажылдарны кылып чоруткан.

Хөй-ниити даалгазынга ак сеткилдиин көргүзүп, кедээниң ажыл-ишчилериниң бедик хүндүткелин чедип алган лекторлар районда хөй. Оларга Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы М. Ондар, Д. Идам-Сүрүң, К. Чыңдын-оол, О. Салчак, А. Хертек, Б. Салчак болгаш өскелер-даа хамааржыр. Бо лекторларның арга-мергежили-даа, дуржулгазы-даа улуг. Оларның делегей байдалынга, хоойлу-дүрүмге, СЭКП-ниң экономиктиг болгаш аграр политиказынга, кижизидилгеге, мөзү-шынарга болгаш өске-даа темаларга номчаан лекцияларының утка-шынары бедик.

Районнуң «Билиг» ниитилел организациязының баштаар чериниң ажылында чамдык четпестерни конференцияның делегаттары шыңгыы шүгүмчүлээн. «Билиг» ниитилел организациязының баштаар чери болгаш оон президиуму чамдык эге организацияларга практиктиг болгаш методиктиг сүмелерни чогуур үезинде бербейн келген. Барык лектор бүрүзү лекция үезинде техниктиг херекселдер ажыглавайн турар. Диспуттар, кинолекторийлер, айтырыг-харыы кежээлери эвээш эрткен.

Конференцияның делегаттары СЭКП-ниң XXVI съездизиниң материалдарын кижи бүрүзүнге чедир тайылбырлаар дээш ажылдаар ужурлуг деп саналдарынга айыткан.

Х. ОЙДАП-ООЛ.
Х. ЧҮЛЬДҮМ.

КОЛЛЕКТИВТИҢ АЧЫЗЫНДА

Алексей Чимий-оол Кызылдың № 2 бртумак школазынга өөренип турган. «Тывада ужудукчу кадрлар чедишпес, ужудукчу болурун күзээн аныяктарны хамааты ужар чүүл училищелеринге өөредип чорудуп турар» деп медээни таварылга боон дыңнап кааш, ужудукчу болурун шиитпирлеп алган. Ол 1950 чылда школазын дооскаш, Рязань областың Сасово хоорайының хамааты ужар чүүл училищезинге кирип алган. Сургуул чылдар дыка дүрген билдиртпейн эрте берген.

1952 чылда Алексей Чимий-оол төрээн Тывазынга ээп чедип келгеш, Кызылдың аэропортунга дораан-на ажылдай берген. Ол үеден эгелээш төрээн Тываның делгемнериниң та чеже катап эргий ужутпады дээр. Ынчан Тывага «ПО-2» биле «АН-2» деп самолёттар турган.

Бежен чылдарның эгезинде бир-ле катап чайын «АН-2» самолёт Мөңгүн-Тайганың Мугур-Аксынга ужудуп чеде бергеш, суур чанында оргу шөлге хонуукан. Кызыл баар пассажирлер шагда-ла маңаап турганнар. Оларның аразында аныяктар-даа, кырганнар-даа бар болган.

— Кызыл баар кижилер, кирип моорлаңар!—деп, Алексей Чимий-оол кабинадан дүже халааш ээлдек чугаалаан.

— Ойт, тыва кижи-дир, але, уруглар?!—деп, бир улгады берген херээжен кижи белиңневишаан, чугаалаан.

— Чалгыннарын чайбас хирезинде, ужуп чоруур, алдептиин аа—деп, ашак чугаага улашкан.

— Кызылче ужар деп бодап тур силер бе, кырган-авай? —деп, Алексей белиңнеп турган кырганга чоокшулап чедип келгеш, айтырган.

— Аа, чок, оглум! Мен хоекуй ужудуп... Бо уругларывысты Кызылче өөредип чорудар дээш, удеп чедип келдивис ийик. Боттарывыс суурда эвес, а тайгада хой кадарып турар бис. Чайлаавыс мында. Адырам, орустап чүү дээр ийик моонар, самбайлоот дээр ийикпе, ону көөр дээш албап-биле чедип келгенивис бо. Көрүп кербээн улус бис—деп, угбай хөөрээн.

— Чоокшулап чеде бергеш, таптыг көрүңер харын. Самолёт деп чүве ол-дур. Тывалаарга — ужар-хеме дижир ийикпе—деп, Алексей чугаалааш, кырганга самолёдун сонуургады берген.

Туңган кижилер дегерези самолётка чоокшулап чеде бергеннер. Кырганнар самолёттуң ыңды-бетин суйбап, долгандыр кылаштажып, хөлчок магадааннар.

— Иштинче киргеш, көрүңер даан—деп, ужудукчу чалаан.

— Бо сандайларга хезек кадыштаныц олуруңар— дээш, Чимий-оол ээн олуттарже айыткан.

— Кайы чер чурттуг сен, оглум? Адың-шолаң кымыл? —деп, кырган чугаа-соот эреп айтырган.

— Адымны Алексей Чимий-оол дээр. Сүт-Хөлге төрүттүнген мен —деп, ол чугаалаан. Шак ындыг янзылыг, таакпы тыртым хире үе иштинде хөөрешкеннер.

— Байырлыг уругларым! Меңди-чаагай эки чедип алыр силер—деп, ашак-кадай дүжүп чыда чугаалааннар.

Чимий-оол моторун хөделдирипкен. Хүртү долганы берген соонда, самолёт кискенип херекченни чоруй, эмдик аът дег, довураан бурулаҙыр ыңай болгаш, оргу шөлдү бир долгандыр маңнааш, черден оожум адыра берген. Суур чоорту бичелеп, чалгыннарын хериш алган самолёт улам бедип бар чораан...

— Бодуун арат кижиниң оглу мен. Совет чазактың ачызында эртем чедип ап, ужудукчу болур аргалыг болдум. Үр чылдар иштинде кызымак ажылдаам дээш мени 1972 чылда Күш-ажылдың Кызыл Тук орден-биле шаңнаан. База Тыва АССР-ниң транспортунуң алдарлыг ажылдакчызы деп хүндүлүг атты алыр аас-кежиктиг болган мен. Ол хүннер меңээ уттундурбас. Бо бедик шаңналдар-биле мээң күш-ажылымны үнелээни — Аэропорттуң ачы-дузазы-дыр. Мээң кады ажылдап турар эштерим, коллективим эвес болза, чүнү-даа чедип албас ийик мен. Мээң күш-ажылымны ол хире үнелээни дээш Коммунистиг партиямга, Совет күрүнемге өөрүп четтиргенимни илередип тур мен—деп, коммунист Алексей Хунаевич Чимий-оол чугаалап олурар.

Хоочун ужудукчу 26 чыл иштинде ажылдап келген. 1978 чылда ол пенсияже үне бергеш, амгы үеде аэропортта авиамеханиктеп ажылдап турар.

О. БЕЛЕК-ООЛ.

Кол угланыышкыннардан

АРГА ЭЭЗИНГЕ БАЙЛААН БЭЭР

Арга-арыгны аъш-чем комплекизинге киирип болур. Дыка хөй ыяш ажыл-агый ажылдакчыларының бүзүревейн турганы бо чүүлдү Горький областың Затонда дуржулга-шенелде ыяш ажыл-агыйының коллективи амыдыралга бадыткап көргүскен. Бо ажыл-агый эрткен чылын хөй-ниитиниң чемненилге бүдүрүлгелеринче үш чартык тонна эътти, бир тонна ары чигирин бергей, бо-ла бүгүге аңныыр тывыжкын киириштирбээн.

Арганың бир гектарындан чүнү ап болурул? Ол ыяшты, дилиг материалдарын, тудугга херегләэр ыяшты ажыл-агыйжы өзү-биле ажыглаар болза, чоннуң херегле барааннарын кылып ап болур, кескиндилерни база бээр. Арганы ажыглап турар үлетпүр ыяш ажыл-агыйларының, ооң кадагалакчылары — ыяш ажыл-агыйларының бөгүнгү пландары тудугга ажыглаар ыяш бүдүрери-биле холбаалыг, чамдыктары ыяшты белеткээр, өскелери ону өстүрүп кадагалаар сорулгалыг. Ооң-биле катай арга дээрге чүгле улуг, чадаң ыяштар эвес, черлик амытаннар, куштар, балыктар чурттаар чер, кат, мөөгү, эм кылыр үнүштерни белеткеп алыр бойдустуң кончуг улуг шыгжамырыдыр. Аңныыр организациялары план ёзугаар аннаашкынны чорудуп, хереглекчилер кооперациязы кат, мөөгү эм белеткээр чиг-этти моон белеткеп ап турар.

Горький областа бо бүгүнү чаңгыс черде — арга ээзиниң холунда мөөңнээн. Чугула улуг шенеденни чорудары-биле Нижегородтуң Заволжье аргазын шилип алган. Дуржулга — көргүзүг ыяш ажыл-агыйын тургузуп турар үеде мында арганы кезип-хымын каапкан, өрттенген турган. Бо черниң бойдузун өөренип, шинчилээри-биле чурттуң 15 эртем-шинчилел институттары, төлевилел организацияларын хаара туттунган. Оларның дузазы-биле 58 муң гектар девискээрниң дириг амытаннарын болгаш үнүшбойдузун чоп ажыглап, камгалап өстүрериниң тодаргай программазын ажылдап кылган. Бүгү-ле чүвени арганың чаагайжыдылгазындан эгелээн. Ыяштарның чамдыызын тудугга, өскелерин тургустунар эриктерни быжыглаарынга, а чамдыызын аңнар, куштарның чем баазазын тургузарынга ажыглаар. Ол ышкаш хөй мөөгү, каттар үнер черлерни тыпкан. Программаның түңнели мындыг: ыяш ажыл-агый черниң коллективи арганы кадагалап база ооң тудуг материалдары, одаар ыяш белеткээр кол хүлээлгезинден аңгыда, арганың бир гектарындан-на килограмм эътти, сугнуң гадан 30 центнер белыкты, бүгү девискээрден беш тонна эм кылыр курагат үнүштерни, 15 тонна ары-чигирин, 45 тонна мөөгүнү, 700 тонна катты ажаап ап турар.

Арга ажыл-агыйының бо төлевилелин амыдыралга боттандырып болуруун бөгүнгү түңнелдер бадыткап турар. Арга-арыгны эртемге үндезилеп ажыглаан чорук бо чылын тудугга херегләэр ыяш белеткелин 46 муң кубометр чедирген. Аннаарын чурумчудуп, аңныг черлерни камгалап келгенинден черлик амытаннарның баш саны дүрген өскен. Чижээ, бо үеде сыынарның баш саны үш катап, ак койгуннарның — ийи катап өскен, бобрлар, ондатралар аңныр-тывыштыг аңнар болу берген, кара-куштарның саны үш катап өскен. Моон мурнунда маңаа көзүлбес турган дуруялар болгаш өске-даа куштар чедип келген. Ажыл-агый Россияда баштайгы ары фермазын тургускан. Ам 100 муң баш куш турар өдүрек фермазын тудары көрдүнген.

— Он бирги беш чылда ону ажыглалга кииргеш, аъш-чем айтырыгларының күүселдезинге боттарывыстың үлүг-хуувусту, салыышкынывысты киириштирер бис — деп, ыяш ажыл-агыйының директору Г. Шурыгин чугаалаан. — Ол ышкаш 11 гектарда тарып каанывыс клюкваның дүжүдүн база ап эгелээр бис. Ол хиреде мөөгүнүң база каттарның байлак дүжүдүн ажаап алыр айтырыг чедир шиитпирлеттинмээн. Ынчалза-даа маңаа школачыларның дузазынга ынанып турар бис. Ону боттандырары-биле Затон аргазында школачыларга күш-ажылдың болгаш дыштанылганың лагерин тудуп турар бис — деп, ол уламчылаан.

В. ИВАНОВ,
СЭТА-ның корр.
Горький область, Бор.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ
СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

РКП ТК-ның пленуму

БУХАРЕСТ. Румыния Социалистиг Республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Дээди чөвүлели-биле кады Румынияның Компартиязының ТК-зының калбак пленуму болган.

Аджерпресс агентилелдиң дыңнатканын ёзугаар алырга, 1981 чылда чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң планының канчаар күүсеттингениниң дугайында илеткелди база кедээ ажыл-агый продукциязынга өртектерни эде көөр болгаш аъш-чем барааннарынга өртектерни бичее бедидер дугайында илеткелди пленум чугаалашкан.

РКП-ның Чиңгине секретары Н. Чаушеску пленумга чүве чугаалаан.

Семинар доозулган

БУДАПЕШТ. КНО-нуң Секретарыады социалистиг чурттарның массалыг информация чепсектериниң төлээлекчилериниң семинарын Будапештиге организастап эрттирген. Болгарияның, Венгрияның, Моолдуң, Румынияның, ССРЭ-ниң, ЧССР-ниң, Белорусь болгаш Украин ССР-лерниң делегациялары аңаа киришкен.

Тайбың дээш, чепсегленишкинни дужурер дээш демиселге, политиктиг болгаш экономиктиг өске-даа чугула айтырыгларны шиитпирлээринге КНО-нуң ролюнга хамаарышкан айтырыгларны семинарга чугаалашкан.

Профэвилел путёвкалары-биле

БЕРЛИН. Тюрингияның Гарцтың чурумалдыг даглыг черлеринге, рудаларлыг дагларга ГДР-ниң дыка хөй ажылчы чоннары боттарының кышкы дыштанылгазын эрттирип турар. Хостуг немец профэвилелдер каттыжыышкынының пансионаттарынга болгаш турисчи баазаларынга профэвилелдериниң чингелделиг путёвкаларын алгаш, школачыларның кышкы каникулдары чедир келирге хөй-хөй кижилер уруглары-биле кады аңаа барып дыштанып алыр.

Республиканың мурнуу чүгүнге муң-муң өг-бүлелер баар. Ында бойдус чараш, ыржым, дыштанырынга таарышкан бүгү-ле байдалдар чайгаар бүткен. Чүгле Зуль округта безин дыштанылганың барык 150 бажыңнары, турбаазалар бар, оларга кышкы айларда чүс муң кижи дыштаныр. Ажылчы чоннарның дыштанылгазынче ГДР-ниң профэвилелдери улуг кичээнгейни салып турар.

Профэвилелдериниң чингелделиг путёвкалары-биле чыл бүрү чурттуң 4 ажыг милион чурттакчылары кадыкшылын быжыглап ап турар. Республикага чүгле сөөлгү чылдарда безин дыштанылганың 17 муң орунну 78 чаа бажыңнарын ажыткан.

Бедик үнелел

ХАНОЙ. Вьетнамның Компартиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, Вьетнам Социалистиг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фам Ван Донг чурттуң балыкчыларының хайнывышкыныг ажыл-ижиниң түңнелдерин бедик-биле үнелээн. Вьетнамның балык ажыл-агый ажылдакчыларының Ханойга болган республика конференциязының киржикчилериниң мурнунга ол чүве чугаалаан. Эрткен чылын адырның ажыл-ишчилери далайның болгаш хемнерниң 600 муң тонна балыын туткан. Ол — 1980 чылдың деңнелинден барык 20 хуу ажыг турар.

Бүгү округтарга

СОФИЯ. Профэвилелдерниң отчёт-соңгулдалыг конференциялары бүгү Болгарияда эртип турар. Русен округтуң отчёт-соңгулдалыг профэвилел конференциязы чаа болуп эрткен. БКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Болгар профэвилелдериниң Төп чөвүлелиниң даргазы Петр Дюлгеров ооң ажылынга киришкен.

Русенчилер чедиги беш чыл планының чылдарында эки ажылдап, ону хуусаазындаа 20 хонук мурнады дооскан. Олар 1981 чылдың планныг онаалдазын база хуусаа бетинде күүсеткен.

(СЭТА).

Хоойлу күштүг болган

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның чазааның экономиктиг программазының үндезини болур национализация дугайында хоойлу күштүг болган.

Национализация дугайында чазактың киирген хоойлу төлевилелиниң чамдык чүүлдери «конституцияга дүүшпес» деп чылдак-биле ол төлевилелди күштүг болдурарын Конституция чөвүлели январь 16-да соңгаарлаткан турган. Ынчалдажок хоойлу төлевилелин Конституция чөвүлели чүүлдүг деп санаар ужурга тавырышкан.

Конституция чөвүлелиниң шиитпириниң сөөлүнде президент Ф. Миттеран болгаш премьер-министр П. Моруа хоойлуга ат салганнар.

Иран-ирак фронтуда

БЕЙРУТ. (СЭТА). Иран-ирак фронтуда дайын чорудулгалары сөөлгү хүннерде күштелип турар. Бостан хоорайның районунга шавар халдаашкыннарны ирак шериглер сөөлгү ийи хүн дургузунда үргүлчүлээнин, Ирактың кол шериг командылалының дыңнадыында айыткан. Ирактың шериг самолёттары иран шериглериниң туруштарын бомбалааның, ракеталар-биле боолаарын чүгле февраль 7—11 хүннеринде безин боттандырган түңнелинде иран армияның 3 муң ажыг солдаттары болгаш офицерлери өлүрткенин шериг командылалы дыңнаткан.

Бостан хоорайның чоогунга ирак шериглериниң шавар халдаашкыннарын ойтур шанканын Иранның чепсектиг күштериниң каттышкан штавы дыңнаткан. Иран шериглер удур шавар халдаашкынче шилчээн болгаш дайзынның 40 танкыларын узуткааның, 350 солдаттарын өлүргенин, 700 ирак шериг албаннгыларын балыглааның штабтың дыңнадыында айыткан.

Ахваз хоорайның кырынга агаар тулчуушкунуң үезинде Ирактың ийи самолёдун дужур атканын, а Иранның болгаш Ирактың аразынга дайын чорудулгалары эгелээнден бээр Ирактың 182 самолёттарын узуткааның каттышкан штабтың медээзинде демдегээн.

ИЙИ ЧУРТТУҢ ТУРУЖУ

ДЕЛИ. Делегейниң душкуурлуг чоруун кошкадыр, чепсегленишкинни дүжүрер дээш, шериг блоктарынга киржиринге удур Индияның болгаш Швецияның шиитпирлиг демисежип турарын Индияның премьер-министри И. Ганди болгаш Швецияның Делиге чеде берген премьер-министри Т. Фельдин медеглээн.

Делегей байдалының чидигленгениниң болгаш боо-чепсектерни эңдере бүдүрүп турарының үезинде тайбың кожа-хелбээ доруннаарының принциви бүгү күрүнелерге онза чугула ужур-дузалыг болуп турар деп, И. Ганди айыткан. Тайбыңга ынак дашкыы политиканы Индия чайгылыш чокка чорудуп турар. Мурнуу Азияга быжыг тайбыңны хандырарынче, күрүнелер аразынга кады ажылдажылганы болгаш идегежир чорукту күштелдиреринче угланган базымнарны Индияның чазаа кылып турар.

БИРМА НАЦИОНАЛ БАЙЫРЛАЛЫН ДЕМДЕГЛЭЭН

РАНГУН, февраль 12. (СЭТА-ның корр). Бирманың чону боттарының чаа байырлалы — Эвилел хүнүн 35-ки удаа демдеглээн. 1947 чылдың февраль 12-де Бирманың кол-кол улустарының төлээлери ниити күрүнениң чаңгыс аай үндезинин тургускан Бирма эвилелиниң дугуржулгазынга ат салганнар.

Республиканың күрүне тугунга байырлыг ёзулаашкын-биле байырлал эгелээн. Байырлал хүнүнүң бүдүүзүнде Бирманың улустарының деңэргезин болгаш чаңгыс эптиин көргүскен кызыл-көк өңнүг, он дөрт сылдыс чураан тукту бүгү-ле округтарны болгаш национал областарны таварты эрттирген болгаш ону Рангуннуң Чайкасан шөлүнге байырлыг байдалга аскан. Бирманың социалистиг программаның башкарыкчы партиязының (БСПП-ниң) болгаш күрүнениң удуртукчулары, найысылалдың ажыл-ишчилери, бүгү-ле нацияларның болгаш биче улустарының төлээлери — 100 муң кижи киришкен митинг база аңаа болган.

Чурттуң хамаарышпас чоруунга болгаш девискээриниң бүдүн-бүрүн турарынга айыылды диргелдирип турар үймээнчилерге шыңгыы согуглу таварыштырар дээш бүгү улусту организастаары — республиканың мурнунда туруп турар кол сорулгаларның бирээзи болур дээрзин митингиге чүве чугаалаапнар-даа, ол байырлалга уткуштур БСПП-ниң үндүрген кыйгырыгларында-даа айыткан.

Пекинниң удуртулгазын ёзугаар «Ак тук» деп маоисчи организация болгаш ооң үрегдекчи бөлүктери база феодалдыг реакцияның бандазы чамдык чурттакчылыг черлерже халдаашкыннар кылып, тайбың чурттакчыларны дээрбедеп, орукtarga болгаш үлетпүр бүдүрүлгелеринге диверсияларны организастап турарлар. Оларны деткиир дээш Пекин кандыг-даа акша-төгерикти, дериг-херекселдерни харамнанмайн турар. Кыдаттан үймээнчилерже ок-чемзек, эт-херексел мөөң-биле кээп турар. Мурнуу-Кыдаттың Юньвань деп провинциязының девискээринде турар тускай лагерьлерде оларның баазалары, диверсия белеткели чорудар тускай төптери тургустунган. Пекин гегемонистерниң кузел-чүткүлү илден: Бирма күрүнениң хамаарышпас чоруунуң туружун кошкадыр, ону иштинден сандарадыр, ону бодунуң холунга алыр.

Ындыг-даа болза, Пекинниң стратегтериниң ол пландары буурап турар. Удурланыышкынның чалгыы бүгү республикада көдүрлүп, Пекинниң күткээни үймээнчилерни чылча шаварынга белениң бадыткан турар. Сөөлгү бүдүн чартык айның дургузунда бирма шериг чоннуң милициязы-биле демнежип алгаш, маожу бандаларны Шан болгаш Качин национал областарга чылча шаппышаан, оларның артынчыларын Кыдат кызыгаарынче дезип кирип, боттарының күңкүкчүлеринден чаглак дилээр кылдыр албадапкан.

А. АНДРЕЕВ.

ШЫҢГЫЫ БУРУУШААВЫШКЫН

ЖЕНЕВА, февраль 12. (СЭТА). Боттарының эжелеп алган девискээрлеринге араб чонну каржызы-биле дарлап, кижиниң эрге-ажыктарын кызыгаарлап, куду көрүп турар Израильдиң политиказын шыңгыызы-биле буруу шапкан үш резолюцияны КНО-нуң кижиниң эрге-ажыының талазы-биле комиссиязы чүүлдүг деп хүлээп алган.

Сирияның Голан бедиктерин эжелеп алыр дээн Израильдиң шиитпирин «Хоойлуга дүүшпес болгаш үрегдекчи акт» болгаш кандыг-даа юридиктиг күш чок деп документилерде айтып турар. Палестинаның араб улузу боттарының айтырыын боттары шиитпирлеп, хамаарышпас күрүнени тургузуп алыр эргелиг дээрзин комиссия демдеглээн болгаш ПХО-нуң удуртулгазы-биле палестинчилерниң чөптүг демиселин деткиирин күштелдиреринче бүгү чурттарны, КНО-ну болгаш өске-даа делегей организацияларын кыйгырган.

Кэмп-Дэвидтиң үүлгединин Палестинаның араб улузунуң эрге-ажыктарын үреэн деп комиссияның резолюциязында шугумчүлээн.

КАБУЛГА БОЛГАН

АДР. Удавас болур партия конференциязынга уткуштур Улусчу-демократтыг партияның ТК-зының кыйгырыын ёзугаар Кабулга хоорайның эки турачы күш-ажылдың байырлалы болган. Аңаа афган найысылалдың 150 муң ажыг чурттакчызы киришкен. Хоорайның улуг-даа, бичии-даа кижилери арыктарны болгаш кудуктарны аштап, кинотеатрларны, стадионнарны, ядыылар бажыңнарын, кудумчуларны чаагайжыдып — дыка-ла соруктуг ажылдааннар. 50 муң ажыг чединмес өг-бүлелерге материал талазы-биле дузаламчыны көргүскен.

ЧУРУКТА: күш-ажылчы субботник үезинде.

Ю. ТЫСОВСКИЙНИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохроникаазы.

Сорулгаларны чугаалажыр

ЛУАНДА. (СЭТА). Африканың мурнуу чүгүнүң хамаарышпас чурттарының экономиктиг хөгжүлдезин холбаштырар талазы-биле конференцияның киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы Анголаның найысылалынга ажыттынган.

Анголаның, Мозамбиктиң, Ботсвананың, Зимбабвениң, Замбияның болгаш Малавиниң төлээлекчилери боттарының чурттарының чаңгыс аай энергетика политиказының сорулгаларын чугаалажып көрүп турар.

УЛУС ТӨЛЭЭЛЕРИНИҢ СОҢГУЛДАЛАРЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1981 чылдың ноябрь 24-те хүлээп алганы «РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарынга улус төлээлериниң ээлчеглиг соңгулдаларының дугайында» Чарлыынга үндезилээш база «РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарынга соңгулдалар дугайында» РСФСР-ниң Хоойлузунуң 56 чүүлүнге дүүштүр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) судтарынга улус төлээлериниң соңгулдаларын Тыва АССР-ниң девискээринге 1982 чылдың апрель 1-ден май 15-ке чедир хуусаада чорудар дугайында доктаалды хүлээп алган болгай.

Улус төлээлериниң соңгулдалары — чугула политиктиг кампания. Оларны бедик деңнелге эрттирип турары суд органнарын тургузарының принциптериниң демократчызын, шын шиидилгени чорударынга совет хамаатыларының киржир калбак эргелериниң дугайын херечилеп турар. Улус төлээлериниң соңгулдаларын эрттирериниң чурумун эвилелдешкен республика бүрүзүнүң районнар (хоорайлар) улус судтарынга соңгулдалар дугайында дүрүмнери доктаадып турар. Улус судтарынга улус төлээлерин ийи чыл чартык хуусаада ажык бадылаашкын-биле соңгуур.

ССРЭ-де шын шиидилге болза совет суд органнарының ажылынга чоннуң улам-на калбак болгаш идепкейлиг киржилгезинге үндезилеп, ёзулуг демократтыг эгелерге тургустунуп турар. Ажылчы чоннарны шын шиидилгени боттандырарынга кириштириниң хевирлери хөй янзы. Оларның аразында кол черни кеземче болгаш хамаатылыг херектерни сайгарып көөрүнге дорт киржип турар улус төлээлери ээлеп турар. «Хамаатылар судка болгаш чуртту эргелеп башкарарынга шупту киржир ужурлуг» деп, Ленин чугаалаан. Ону Ленин массаларны кижизидериниң аргалывының бирээзи, шын шиитпирлерни хүлээп алырының магадылалы кылдыр көрүп чораан.

Республиканың улус судтарының улус төлээлери бүгү талалыг амыдыралчы дуржулгалыг, делгем билиглиг кижилер болуп турар. Олар хоойлу-дүрүмнү болгаш эрге-чурумну быжыглаарынга, кем-херек үүлгедир чорукка удур демиселдиң чугула сорулгаларын шиитпирлээринге эвээш эвес үлүүн киирген. Моон-биле кады улус судтарының ажылынга оларның киржилгези күрүнениң эргелеп башкарарының школазы база болуп турар.

Улус төлээлери кеземче болгаш хамаатылыг херектерни сайгарып көөрүнге киржиринден аңгыда, чон ортузунга эрге-хоойлу тайылбырлаар ажылды чорудуп турар. Оларның хөй нуруузу совет хоойлуларының идепкейлиг пропагандистери болуп, чон мурнунга илеткелдерни, лекцияларны, беседаларны кылып, соңгукчуларының мурнунга отчёттарын берип келген. Олар суд шиитпирлерин күүседиринге, ылангыя күрүнениң когаралга таварышкан өнчү-хөреңгилерин эгидеринге, судтарның тускай тодарадылгаларын күүсеттиреринге хөй чүүлдерни кылган.

Улус төлээлери соңгукчулары-биле сырый харылзаалыг, тус черниң амыдыралын эки билир. Ынчангаш олар налы четпээннер-биле, дагдынылгага алдынган болгаш эде кижизидилгеге киирген кижилер-биле үре-түңнелдиг ажылдаар аргалыглар. Улус төлээлериниң идепкейин болгаш инициативазын бедидеринге улус судтарының чанында улус төлээлериниң чөвүлелдериниң ажылы идигни берип турар.

Улус төлээзинге ССРЭ-ниң соңгуур эргелиг болгаш соңгулдалар хүнүнге чедир 25 хар четкен хамаатызы бүрүзү соңгудуп болур. Олар боттарының хууда мөзүзү-биле, моральдыг болгаш политиктиг шынары-биле төлептиг кижилер болур дээрзи чугаажок. 1979 чылда болган соңгулдаларның түңнели-биле алырга, республиканың ажылчы чоннары улус төлээлеринге бедик негелделиг болуп, төлептиглерин соңгаан болуп турар. Ынчан улус төлээлеринге 1655 ажылчыннарны болгаш албан хаакчыларны соңгаан. Оларның чартыындан хөйү ниитилел өөдүрүлгезинде ажылдап турар. Улус төлээлериниң 58 хуузу херээженнер, 40,7 хуузу СЭКП кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттар, 40,9 хуузу ВЛКСМ кежигүннери. Соңгуткан улус төлээлериниң аразында эң идепкейлиглер эвээш эвес. Оларга хамыктың мурнунда Улуг-Хем районнуң улус судундан К. А. Самтуланы, А. И. Пуй-ю-сенни, Таңдының улус судундан Н. С. Маадыр-оолду, А. В. Голубевти, А. С. Воробьеваны, Кызылдың хоорай улус судундан Л. Б. Чаламбаны, Б. С. Ховалыгны, В. М. Смиркинни, Л. П. Мишинаны, Ю. С. Капустинни, А. Д. Баталованы болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Улус судтары бодунуң ажыл-чорудулгазы-биле хоойлу-дүрүмнү болгаш эрге-чурумну, күрүне болгаш күш-ажыл чурумун быжыглаарынга, социалистиг өнчү-хөреңгини камгалаарынга бүгү хемчег-биле идиг берип турар. Оларның бир чугула сорулгазы хамаатыларның ССРЭ Конституциязында чарлаан болгаш магадылаан эргелерин болгаш хостуг чоруун, ат-алдарын болгаш төлептиг чоруун, амы-тынын болгаш кадыкшылын камгалаары, оларны коммунистиг мөзү-шынарга кижизидери болур.

Районнар (хоорайлар) улус судтарынга улус төлээлериниң ам болур ээлчеглиг соңгулдалары ажылчы чоннарның шын шиидилге чорудулгазынга калбаа-биле киржир эргезин хандырып турарының чаа илерээшкини болуп турар. Соңгулдаларны бедик деңнелге эрттирерин хандырар төлээде, ажылчы чоннар ортузунга социалистиг демократияның утка-шынарын, совет тургузугнуң принциптерин тайылбырлаары, шын шиидилгеге хөй-ниитиниң киржилгезин көргүзери, эрге-хоойлу билиглерин пропагандалаарын калбартыры эргежок чугула.

В. ПЛОТНИКОВ.
Тыва АССР-ниң Юстиция министерствозунуң улуг консультантызы.

ФАРАБУНДО МАРТИ

САЛЬВАДОРНУҢ болгаш Төп Американың улустарының тус черниң хөреңгитен байларының, оларның шериг диктатураларының мөлчүлгезинден болгаш АКШ-тың империалистериниң эжелелиинден хостаар дээш демиселге бодунуң бүгү амыдыралын, амы-тынын берген чалбыыштыг патриот болгаш шынчы интернационалист Агустин Фарабундо Мартиниң ады амгы үеде бүгү делегейге дыңналып турар.

Сальвадорну хостаарының Национал фронтузун ол чурттуң патриоттары 1980 чылдың октябрьда тургускан. Фронтуга Фарабундо Мартиниң адын тывыскан. Фронтунуң эмблемазы демдээ — бот-боттарынга чөлендирип каан ийи ланчы.

Америк империализмге саттынган шериг-фашистиг хунтадан чонун, төрээн чуртун хостаар дээш Фарабундо Марти аттыг Сальвадорнуң Национал хосталга фронтузунуң дайынчылары чепсектиг демиселин соксаал чокка үргүлчүлеп турарын солуннар бижип, радио, телевидение дамчыдып турар.

Чоңга удур дерзии шериг хунтазының эрге-чагыргазын дүжүрер, америк империализмниң дарлалындан Сальвадорнуң чонун хостаар дээш чепсектиг демиселин патриоттуг күштер 1982 чылдың эгезинден бээр улам-на күштелдирип келген. Чурттуң девискээриниң дөрттүң барык бир кезин революстуг каттышкан күштерниң контролюнуң адаанда туруп турар. Хөй хоорайларда шериг гарнизоннарынче халдаашкыннарны патриоттар кылып, автомашиналар оруун ээлеп, көвүрүглерни буза тепсип. дерзии хунтаның шериглеринге согуушкуннарны таварыштырбышаан, маадырлыг демиселди чорудуп, Агустин Фарабундо Мартиниң эгелээни өлүм чок херекти уламчылап турар. Америк империалистерниң деткимчези, дузаламчызы эвес болза, шериг-фашистиг хунтаны Сальвадорнуң патриоттары шагда-ла узуткаан турар ийик. Ынчалзажок долу тиилелгени чедип алырынга ол чурттуң патриоттары бүрүн шиитпирлиг.

Сальвадорнуң Коммунистиг партиязының үндезилекчилериниң болгаш удуртукчуларының бирээзи Фарабундо Мартиниң төрүттүнгенинден бээр 90 чылы келир чылын болур. Либертад департаментиниң Теотепек хоорайынга ол 1893 чылда төрүттүнген. Бүдүрүлгениң чепсек-херекселдеринге хуу өнчү дээргиндээн ниитилелдиң чөптүг эвезин, ындыг ниитилелдиң күш-ажылчы кежигүннериниң эрге-шөлээ чогун Фарабундо Марти бичиизинде-ле бүзүреп көрген.

Ооң студент чораан чылдары делегейниң бирги дайыны-биле холбаалыг болган. Чурттуң девискээринге дайын чорудулгалары болбаан-даа болза, ооң күш-ажылчы чонунуң амыдыралынга делегей дайынының халаптыг уржуктарын ол ханызы-биле билген. Сан-Сальвадорнуң Национал университединге хоойлу-дүрүм болгаш ниитилел эртемнерин ооң өөренгени, марксисчи номнар-биле таныжканы база анархизмге болгаш оппортунизмге удур марксисчилерниң ынчаардагы демиселди Фарабундо Мартиниң амыдыралынга чугула үе-чада болган. Амыдыраалды, болуушкуннарны аныяк Мартиниң шүгүмчүлелчи ёзу-биле анализтеп көргени тус черниң байларынга болгаш империализмге удур үзел-бодалдар ооң медерелинге сиңнигип кирерингe, быжыглаттынарынга идиглиг болган.

Сальвадорнуң соңгу талазы кожазы — Американың Каттышкан Штаттары ол чылдарда Төп Америка чурттарының байлактарын бодунуң холунга киирип ап эгелээн. Сальвадорнуң кофезин даштыкыже садыглаарынга бүрүн контрольду АКШ-тың монополиялары ынчаарда тургускан. Бичии чурттуң чонун чагырарынга, дыңнангыр болдурарынга чалчаны америк империалистер тып алган. Мелендестиң диктаторжу эрге-чагыргазы АКШ-тың чалчазы болган. Ажылчыннарга, тараачыннарга, демократтыг кижилерге удур ханыг шаажылалдарны Мелендес ол чылдарда кедергей күштелдирген.

ЧУРТКА аңгы демисели, америк күчүлээшкинге болгаш ооң чалчазы Мелендестиң эрге-чагыргазынга удур шимчээшкин кыптыгып үнген. Патриотчу үзелдиг студентилер ол демиселге идепкейлиг киришкен. Чээрби чедир харлыг Фарабундо Марти болгаш ооң эштери 1920 чылда студентилерниң чыскаалын Сан-Сальвадор хоорайга организастаан. Оларның тайбың чыскаалынга удур полиция халдаан болгаш Фарабундо Мартини, ооң эштерин тудуп хоругдаан. Ооң соонда ону Гватемалаже үндүр шөлүнкен.

Чээрби чылдарның эгезинде Сальвадорга ажылчын шимчээшкини көдүрүлген болгаш чурттуң профэвилелдери Сальвадорнуң ажылчы чоннарының федерациязы кылдыр 1924 чылда каттышкан. Ажылчын аңгының төөгүлүг хүлээлгезин, өйзээтеп дайзынга — америк империализмге болгаш тус черде ооң чалчазынга — национал буржуазияга удур демиселдиң, ооң ылангыя чепсектиг демиселдиң эргежок чугулазын Фарабундо Марти ханызы-биле медереп билген. Коммунистиг үзел-бодалдар ооң медерелинге шак ынчаар сиңниккен. Ол быжыг бүзүрелдиг интернационалист болган. Төп Американың Коммунистиг партиязын Фарабундо Марти 1925 чылда Гватемала хоорайга организастаан.

Төрээн чуртунга ол ээп чанып келгеш, ажылчыннарның экономиктиг негелделерин хандырар дээш демиселди калбартып эгелээн. Үлетпүрге сес шактыг ажыл хүнүн доктаадыр кылдыр эрге-чагыргаларны ол демисел албадапкан. Тараачыннарның хосталгаже чүткүлдүг шимчээшкини ынчаарда база калбарган.

Аугусто Сесар Сандинонуң маадырлыг шериинин хүрээлеңинге Фарабундо Марти кирип алгаш, америк интервентилерге удур бүдүн чартык чылдың дургузунда эрес-дидим чаалашкан.

Сальвадорга дедир чедип келгеш, ол аңгы демиселин баштаң турган. Фарабундо Марти болгаш ооң эштери 1930 чылда Сальвадорнуң Коммунистиг партиязын тургускан. Ажылчыннарның, тараачыннарның ортузунга политиктиг ажылды партия чоруткан, болгаш мөлчүкчүлерге база америк империалистерге удур демиселче оларны көдүрген.

АКШ-ка саттынган диктаторжу генерал Мартинестиң эрге-чагыргазынга удур чепсектиг тура халыышкын 1932 чылдың январьда чуртка кыптыгып үнген. Ынчалзажок күштерниң деңнигүүр байдалдары кедергей деңнеш эвес болган. Ооң түңнелинде чоннуң тура халыышкынын бастырган. Чепсектиг демиселдиң барык бүгү удуртукчулары, оларның аразында Фарабундо Марти өлүрткен.

Чалбыыштыг патриотчу, шынчы интернационалист Фарабундо Мартини генерал Мартинестиң ханыг диктатуразының шаажылап өлүргенинден бээр бо чылдың февральда 50 чыл болган. Ооң маадырлыг демиселиниң херээ дириг болгаш ону Сальвадорнуң патриоттары база маадырлыы-биле үргүлчүлеп, тиилелгениң тугу төрээн чуртунуң бүгү девискээринге киискии бээр дээрзинге бүрүн бүзүрелдиг.

А. ЛОБАНОВ,
төөгү эртемнериниң кандидады.
(ПМА).

Янзы-бүрү медээлер

УДУР-ДЕДИР ААЛДАЖЫРЛАР

Красноярскиниң опера болгаш балет театрының тургусканы «Князь Игорь» шиизинде Владимирниң партиязын Күрүнениң үлегерлиг Улуг театрының солизи, РСФСР-ниң алдарлыг артизи Н. Майборода күүсеткен. Улуг театрның чурттуң эң аныяк опера коллективинге дузалажып эгелээни ол.

Краснояржылар биле москвачы мастерлер быжыг найыралдыг. Сибирь чурттакчылары Минкустуң «Дон Кихот» баледин бедии-биле үнелээн, ону ук чериниң сценазынга улуг театрның солизи Т. Варламова тургускан. РСФСР-ниң улустуң чурукчузу В. Левенталь, РСФСР-ниң алдарлыг чурукчузу Л. Солодовников, дирижёр В. Вайс Енисейде хоорайга үре-түңнелдиг ажылдаан.

Хөй-хөй шиилерге Улуг театрның артистериниң киришкени улуг сонуургалды болдурган. Бодунуң чаңгыс чер чурттуу — РСФСР-ниң улустуң артизи В. Пьявкону сибирьжилер онза чылыы-биле хүлээп алган.

Беш чылдың чогаадыкчы планын ёзугаар ийи коллективтиң кады ажылдажылгазы улам калбарар. Найысылалдан Красноярскиге шии тургузар будуп-будуп бөлүктер кээр. Сибирьде бо театрның артистериниң баштайгы бөлүү удавас Москваже стажировкалап баар. Чогаадыкчы беш чылдың төнчүзүнде Красноярскиниң опера болгаш балет театры Москвага гастрольдап баар. А 1984 чылда найысылалдың мастерлери Сибирьде өңнүктеринге чедер.

В. ВАСИЛЬЕВ,
СЭТА-ның корр.

ОЙНАП АЛГАННАР

Күрүнениң үш хуулуг ойнаашкынныг чээлизиниң облигацияларының 124-кү тиражы 1981 чылдың декабрь 30-де Москвага үнген.

Ол ёзугаар ажаалга кассалары Кызылдың чурттакчыларынга чеди муң ажыг рубльди төлеп берген. «Тыва суг тудуг» трестиң автобаазазының ажылдакчызы А. А. Лихинкий 500 рубльди, Кызыл хооркүүскомунуң иштики херектер килдизиниң таңныыл албаның ажылдакчызы И. А. Шоев 1000 рубльди ойнадып алган.

Г. БАРАНОВА.

МАКТАЛДЫГ

«Хадың» совхозтуң чолаачызы Петр Дуюн эки ажылдыг чолаачыларының бирээзи. Ол ам беш чыл дургузунда малчыннарже суг сөөртүп турар. Кышкы-даа, чайгы-даа үеде суг сөөртүлгезин озалдадып көрбээн.

Чолаачы эдилээн машиназынга камналгалыг, ооң туруушкунун беш чыл иштинде чаңгыс-даа катап болдурбаан. Петр Дуюн кол ажылы-биле чергелештир солун-сеткүүлдү малчыннарже чедирип турар. Ынчангаш ол чонга макталдыг.

С. ДАНГАА.
Улуг-Хем район.

ЧААРЫНЧЕ «АЛБАДАПТАР»

ТБИЛИСИ. (СЭТА). Дээрде булуттар бүдүн далай суун шыгжап алган турар. Ону чер ажылынга ажыглаарының аргаларын гидрометеорологияның Закавказ эртем-шинчилел институдунуң тускай эртемниглери тып турар.

Чаъсты черден күш-биле чагдырар талазы-биле ажылдарны олар барык-ла бир муң хире дөрбелчин километр девискээрде чорудуп турар. Ол девискээрниң кырынга кара булут кестүп кээрге, «Азимут»-240, көдүрлүр булуңу — 55 градус. «От!» дээш команда дыңналыр. Чалбыыш кызаш дээн соонда, ракеталар дээрже ужуп үнүптер. Оон ыракта частыышкыннар дыңналыр. Булуттарже химиктиг будумелдер киирер ракеталарның частып турары ол.

Частыышкындан үнген аарганчыг ынай хөй будүмелдер булуттарның температуразын карак чивеш арызында өскертиптер, а ол болуушкун булутту сугже шилчидиптер. Оп-оп беш минута эрткенде, чаъс чаап эгелей бээр.

Дилээшкиннер, тывыышкыннар

ПУШКИННИҢ УРУУ

1918 чыл. Чырыдыышкынның улус комиссары Анатолий Васильевич Луначарскийге бажы агара берген, узун хереэжен кижи чедип келген. Аажок чай чок турза-даа, ол ону дораан хүлээп алган. Ону А. С. Пушкинниң уруу Мария Александровна Гартунг тур деп, бодунуң ажылдакчылары-биле таныштырган.

...Ол болза Пушкинниң баштайгы уруу-дур. Ынчангаш оозу төрүттүнгенинге улуг чогаалчы аажок өөрүп, чаш төлдү азырап өстүрериниң харысалгазын онза чугула деп медерел билип турган. Машаның дугайында сеткил ханызындан сагыш салган чагааны ол кадайынга бижээн. Ол аажок сагыш човап, ооң диштери үнүп келген бе, ооң уруу шимченгир бе дээрзин сонуургап турган. Чогаалчы уруунга ынак, чоргаарланып чораан.

Бодунуң кат-иези Н. И. Гончаровага: «Маша атпаңнадыр базып турар апарган, өзүп турары аажок. Кедизинде кончуг душтук болур-ла боор» деп база бижээн. Ол одуругларны уруу бир хар чартык турда чогаалчы бижээн, Машаның душтуун адазы көрбээн.

...1837 чылдың январь 27-де (февраль 8). Маша беш харлыг турган, адазы чок өскүс арткан. Амы-тынындан чарылган, арны агара берген адазын кижилер көдүрүп алгаш, чаданы өрү өскеп олурда, чаш уруг ыглап бадырыпкан, авазының ажыг-шүжүүн база эскерип каан. Ол коргунчуг үе, иезиниң ыы-сыызы ооң бүгү амыдыралынга уттундурбаан. Ол дугайын Пушкинниң ажы-төлүнүң уругларының уруглары Татьяна Николаевна Галина биле Наталья Сергеевна Шепелова олар боттарының иэзи Анна Александровна Пушкинадан хөй удаа дыңнааның сактып чугаалап чорааннар.

Мария Александровна аныяанда аажок чараш чораан. Даштыкы овур-хевири адазы-биле кончуг домей. Кажан ол төрүттүнгенде, Пушкин эпчоксунуп-даа турган. 1832 чылдың июнь 4-те бодунуң чоок эжиниң кадайынга ол мынчаар бижээн: «Мээң кадайым чаш уруувусту мен-не олчаан кылдыр божаан-дыр. Ындыг эвес боор деп бодазымза-даа, шуут-ла кайгаар-дыр мен...»

1860 чылда Маша Пушкина аттыг гвардейжи Леонид Николаевич Гартунг-биле өг-бүле туткаш, ооң албан эрттирип турган чери Тулаже чоруй барган. Ол хоорайга генерал Тулубьевтиң органзастаан бал-танцылар кежээлеринге Мария Александровна эң-не баштай Лев Толстойну көрген. Лев Николаевич ол уругну сонуургап көрген, ээп каш чыл эрткенде бодунуң «Анна Каренина» деп романының маадыры кылдыр улуг чогаалчының уруунуң даштыкы овур-хевирин ол киирген.

Анна Александровна Пушкинаның сактыышкыны-биле алырга Л. Н. Толстой — «Анна Каренинага» Маша Пушкинаның — Мария Александровна Гартунгтуң шимченгир, дүргел кылажын, бодунуң тудуп-гур-ажылгыр холдарын, харын-даа идик-хевин, кара хилиң платьезин болгаш чырыт-кыланчак кара карактарын ол хевээр бижип көргүскен.

Мария Александровнаның ашаан Туладан Москваже шилчиткен. Өг-бүле Поварск (амгы Воровский) кудумчузунда бир бажыңга чурттай берген. Генерал-майор Гартунг чаагай сеткилдиг, эртем-билиглиг кижи чораан.

Удаваанда ооң сагыш-сеткилин муңгарап турар апарганынга Мария Александровна дүвүреп эгелээн. Садыгжы кижиден хөй акша чээп алганын, удаваанда ол садыгжы өлген соонда, ооң угун салгаар кижилери-биле хорадашкан генералды кандыг-ла-бир вексельди (доктааткан хуусаада ере төлээр дугайында кереэ бижик) узуткап каапкан деп, ону пүгүлдеп судка киирген.

...Ол шериг хеви-биле судтадыр кижиниң столунга олурган. Кажан ону буруудаткан доктаалды номчуп турда безин генерал хүлүмзүрей берген, оожум хевээр болган. Суд шииткир үндүрер өске өрээлче чорупкан, генерал шииттирер кижилер өрээлинге барган соонда хенертен боо эткен. Аңаа олурган улус олче маңнажып чеде бээрге, чүгле тыныыг чыткан. Удаваанда генерал өлген. Ол мындыг состерни бижип четтигипкен болган: «Бурганга даңгыраглаайн, чүнү-даа оорлаваан мен. «Мээң дайзыннарымга каргыш»...

А. Пушкинниң улуг уруунуң дугайында материалдарны дилеп тывар дээш хамыктың мурнунда Л. Н. Толстойнуң музейинде шыгжаттынган, И. К. Макаровтуң чурааны Мария Александровнаның портрединиң төөгүзү-биле таныжып эгелээн мен. Ол портретти 1933 чылда Евгения Степановна Макаренкодан бо музейге эккелген болду. Удаваанда ону сураглап чораш, ооң-биле ужураштым. Ол ам тозан харлыг. Ынчалзажок хөй чүүлдерни сактып чугаалаан.

«Пушкинниң улуг уруу-биле 1900 чылда таныжкан мен. Ынчан Мария Александровна Арбат кудумчузунда Николо-Песковск переулокка (Вахтангов кудумчузу) чурттап турду. Бистер өг-бүлем биле № 11 бажыңга, а ол бис биле кожа 12-ги бажыңга чурттап турдувус. Бо-ла ужуражып чугаалажы бээр бис. Ооң бажыңынга улус, мландыг аныяктар эңмежок боор чүве.

Мария Александровнаның угаангыр, сагынгырынга болгаш хандыкшылдыг чугаалаарынга, оон шевергин байдалынга аажок таарыжыр турган мен. Ол дээрге кончуг аянчычылыг кылдыр, шевергин кеттинер, хилиң кара платьелиг, француз ээженниг туфлилиг чедер турган. Мария Александровна-биле шуут өңнүктеже берген бис. Ам музейде делгээн бодунуң портрет-чуруун, авазы Наталья Николаевнадан алганы суй-белекти база меңээ белекке берген...»

Мария Александровнаның дугайын Пушкинниң уругларының уругларының бирээзи Наталья Сергеевна Шепелева улам тодаргайы-биле чугаалап турар. Лар-берге, аш-дираелген 1918 чылда Луначарскийни дамчыштыр улуг чогаалчының уруу Совет чазактап дилег кылып турган дээрзин оон билдиниц турган. Оон ыңай ооң чугаалааны:

«Революция тиилээн соонда баштайгы үеде Мария Александровнаның амыдыралы, өске бүгү кижилерниң ышкаш, кончуг берге болган. Эгезинде өске кижи бажыңынга чурттап, сөөлзүредир ол Донской кудумчузунда бодунуң өңнүктеринче көже берген. Луначарскийге Мария Александровна чораан соонда, аңаа Совет чазак улуг хемчээлдиг пенсияны берген. 1919 чылдың март 7-де, 87 харлыг турган, ол мөчээн. Ынчан 14 харлыг турган мен. Бодумнуң чаш элээди чылдарым аар-берге эрткен. Мария Александровна мөчээн соонда ооң дүңмазы Александр Александровичиден дамчып келген эң үнелиг чүүл — А. С. Пушкинниң демдеглелдери артып калган, сөөлүнде ол демдеглелди Румянцевск музейинге дамчыткан, а амгы үеде ол Пушкин бажыңында кадагалаттынып турар. Ынчан мээ ооң тураскаалы кылдыр француз косметика хааржакчыгашты берген чүве. Мария Александровна мөчүүр дей бергеш, салаазында билээзин ужулгаш, ону ажаап-тежээп турган Анна Александровна Пушкинаның салаазынга кедирип берген. Аңаа номнарны база арттырып каан. Ынчаарга Анна Александровна мөчээн соонда ол билдек болгаш номнар — словарьлар, даштыкы дылдарда шүлүктер номнары меңээ дамчып келген. Сөөлүнде ол бүгү чүүлдер Бүгү-эвилелдиң Пушкин музейинде шыгжап кадагалаттынган...»

Пушкина бодунуң бүгү амыдыралының дургузунда адазының дугайын сеткилдиң саргыышкыны-биле бодап чораан. Шоолуг чүве мыттавас, часкаанзырган ол херээжен кижи Тверской бульварда бодунуң адазының тураскаалының чанынга бо-ла кээп олуруп алыр чораан. Бажының дүгү агара берген, кара хеп кеткен бо херээжен кижиниң чаңы-биле далаштыг эрткен кижилер олче сагыш-даа салбас турган. Ол дээрге Александр Сергеевич Пушкинниң уруу-дур дээрзин олар база-ла эскербейн чорааннар.

С. ЭНГЕЛЬ.
(«Труд» солундан).

ЧУРУКТА: А. С. Пушкинниң Михайловскиде бажыңы.
Ю. Белинскийниң фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

РОССИЯНЫҢ ХААК БАЙЫРЛАЛЫ

Партия болгаш Совет чазак күш-культура болгаш спортту совет улустуң хүн бүрү амыдыралынга кирген турарын чедип алыр дээш ынаар улуг кичээнгейни салган. Бо талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Күш-культураның болгаш спорттуң массалыг болуруун улам ыңай көдүрер дугайында» доктаалы база үнген.

Ол чугула доктаалды амыдыралга боттандырар талазы-биле улуг ажылдар чоруттунуп, планнаттынып турар. Эң ылаңгыя спортче чонну массалыы-биле хаара тудар талазы-биле ажылдар кылдынып эгелээн. Кышкы спортчу сезонда эң-не чугула кичээнгейни хаак спортунче угландырган. Шынап-ла, спорттуң бо хевири масса чонга кончуг-ла чедиңгир аргалыг. Чүге дээрге ажылчыннар дыштаныр хүннеринде арыг агаарже үнүп, хаактыг селгүүстеп алырга безин чүү хире ажыктыг ийик. Ийи талазында, спорттуң бо хевиринге миллион-миллион кижилерни хаара тудуп болур.

Ынчангаш ВЛКСМ Төп Комитединиң секретариады, РСФСР-ниң Спорткомитеди болгаш профэвилелдериниң эки тура спорт ниитилелиниң Бүгү-эвилел чөвүлелиниң президиуму Бүгү-эвилел хемчээлдиг «Лыжня России» деп хаак маргылдаазын Российның бүгү булуңнарынга бо чылдың февральдың 27—28-те эрттирер талазы-биле тускай доктаалды хүлээп алган.

Ол хүннерде бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң бүгү булуңнарындан миллион-миллион спортчулар хаак оруунче үнүп, массалыг старттарга киржирлер. Олар ГТО нормаларын дужаап, кадыкшылга походтарын арыг агаарга кылып, улуг-улуг спортчу маргылдааларга хаара туттунарлар.

Российның улуг хаак байырлалынга идепкейлиг киржир дээш бистиң республиканың чер-черлерде спортчу удуртукчулары, партия, совет, комсомол ажылдакчылары ол массалыг старттарга бүгү ажылчы чоннарны, школачыларны, суртуулдарны, студентилерни, пенсионерлерни хөйү-биле хаара тудар дээш аңаа белеткел ажылдарын амдыгааштан тура чорудуп эгелээри чугула.

Республиканың бүгү хоорай, суурларынга февральдың хүннеринде болур массалыг хаак маргылдааларының эрттирер черлерин амдан эгелээш белеткеп, ол талазы-биле организакчы комитеттерни тургузуп, ынаар ажыл-агыйның мурнакчыларын, республиканың ат-алдарлыг кижилерин, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилерин, спорттуң хоочуннарын хөйү-биле хаара тудары күзенчиг.

Республика найысылалының хаакчылары ол хүннерде «Тайга» станциязынга болгаш Хербис даанга болур массалыг старттарга киржирлер. Маргылдаалар 3, 5, 10, 15 километрлерге болур. Ынчангаш ол хемчээлдерге кижи бүрүзү харназының байы-биле бодунуң күзели-биле каш-даа километрниң чарыжынга киржип болур.

Ол хүннерде болур массалыг старттарны Совет Тываның ажыл-ишчилери Красноярскиге болур ССРЭ-ниң улустарының V кышкы Спартакиадазының ажыдыышкынынга тураскаадып эрттирерлер.

Ынчангаш февральдың 27—28-те бистиң республиканың бүгү хоорай, суурларынга болур хаак спортунун массалыг старттарынга идепкейлиг киржириңерни күзедивис.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: Кызылдың Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгынга республика найысылалының школачыларының ам удавас болур массалыг старттарга амдыгааштан эгелеп белеткенип турары.
АВТОРНУҢ фотозу.

ӨГ-БҮЛЕЛЕР ЧАРЫЖЫ

«Авам, ачам база мен — спортчу өг-бүле бис» деп маргылдаа Бай-Тайга районунуң Шуй-Аксы кадыкшылдылга школазынга эрткен. Маргылдааның түңнелинде М. Күдүрукпайларның, Д. Көк-оолдарның, Д. Чошкактарның, М. Мартай-оолдарның, Х. Түмен-оолдарның, Д. Чашпайларның өг-бүлези эки киржип, өртектиг бараан-нар-биле шаңнаткан. Судьялар Ч. Доңгак, Э. Иргит маргылдааны эки организастаан.

А. ИРГИТ.

ШЫДЫРАА МАРГЫЛДААЗЫ

Чөөн-Хемчик районунуң баштыларының хууда бирги чери дээш шыдыраа маргылдаазы болуп эрткен. Эр улустан 17 кижи ойнаан. Алаа чогуур 16 сандан 13-тү алгаш, Хөндергейде дузалал школазының директору Виктор Сат тиилелгени чедип алган. Ийиги черни хоорайның № 3 школазының күш-дамыр кижизидилгениң башкызы Сергей Салчак, үшкүзүн Бажың-Алаактың төлээзи Артына Лай-Сат алган. Херээжен улустан бирги черни районуң төлээзи Даш Дулуш, ийиги-үшкү черлерни Раиса Куулар (№ 3 школа) Светлана Сат (Чыраа-Бажы) түс-тузунда үлешкеннер.

О. ШҮҢНЕЙ.

Агаар

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын чүкче угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 2—7 метр чедер. Агаарның температуразы 17—22, чамдык районнарга 5—10 градус соор.

Кызылга онзагай өскерлиишкин болбас. Хаттың күжү кошкак. Агаар дүне 31—33, хүндүс 18—20 градус соор.

Автооруктарга чүвениң костүрү эки болур.

СОЛДАТ КЕЗЭЭДЕ СОЛДАТ

Михаил ДУДИН.

Трептов-парк сесерлиинде
Ыржым-шыпшың чевеглер бар,
Тиилелгениң чырыы, өңү —
Ында чечек чүзүн-баазын.

Бичии уруг кужактапкан
Орус солдат ында турар,
Бүгү чер дээш дүвүрексеп,
Ону эргий көрүп турар.
Оол боду кайын чүве ийик.

Орёлдан бе, Вяткадан бе,
Орус ие ону манаан,
А ол чанмас — дужаал күштүг.

* * *

Александр ПРОКОФЬЕВ.

Солдаттар, солдаттар,
Оңгуларыңар оргуланып,
Оът-сиген дуй үнүп,
Чоорту чидип дуглалы бээр.
Солдаттар, солдаттар,
Артыңарда Төрээн чурт,
Ада-чурт, ынак чурт
Соруг киирип, идегеп тур.
Солдаттар, солдаттар,
Чоокта чаа-ла черивис.

Ханныг шөл боол чытчык —
Кажан-даа утпаңар ону.
Солдаттар, солдаттар,
Российны камнаңар.
Россия ынакшыл чокта
Чолдуг чурттап шыдавас!
Бедиктерже ушкан чуртувус
Бергелерни ажып, шыдажыр.
Хайыралыг эргим черивис,

Кажан шагда ынак бис сеңээ.
Солдаттар, солдаттар,
Россияда бис хөй бис.
Россияда бис хөй бис.
Чогум ол боду —
чааскаан болгай!

ДЕМБИРЕЛЬ,
очулдурган.

Сонуургактарга

Эрткени — ийи миллион километр

Бир эвес автомобильдерниң аразынга кайызы эң-не үр эдилеттинген эвес деп конкурс чарлаан болза Железноводскиниң автотранспорт бүдүрүлгезинге хамааржыр самосвал тиилекчи болуп үнер ийик.

Ону Москваның автомобиль заводунга Ада-чурттуң Улуг дайынының соонда чыып кылган, ол үеден бээр эки-даа, багай-даа оруктарга маңнап, ниитизи-биле 2.000.000 километр орукту эрткен. Бүдүн колоннаның безин кылып күш четпези ажылды ук машина күүсеткен.

Амгы үеде транспортчулар чаа-чаа, күчүлүг машиналарны ап турар үеде ол эрги техника кара металлдар аразынче октаттына бербээн. Хоочун чолаачыларның саналы-биле ону ук бүдүрүлгениң эжииниң аксынга тургузуп каан. Ол дээрге, Ада-чурттуң үр хуусаалыг машиналар кылып шыдаар мастерлеринге тураскаал болу берген.

П. СТЯЖКИН,
СЭТА-ның корр.
Железноводск.

Бурунгу медреседе театр

Кировобадта «Кызыл Гаджылыг» деп шиизиниң чанында арга-ыяжын аштап каапкаш, чаартыкчылар хоорайжыларны эрги шагже аян-чорук кылырынче чалааннар. Шиизиниң ханалары болгаш дээвиири бүдүн чартык чүс чыл мурнунда дег, дээр шаар чайынналй берген. Ону түүйбудан кылып бүдүрген, ооң иштики каасталгазы шаанда дег, келген кижилерни магадатпышаан. Бурунгу азербайджан аян-биле кылган хээлер черле кайгамчык. Келген кижилерге таарымчалыг кылдыр дыштаныр сандайларны база ында тургускулаан.

Төөгүнүң ол катап чаартынган тураскаалы амгы үеге кайгамчыктыы-биле бараан болуп турар. Медреседе, хүрээ-хиит тудугларында болгаш өске-даа черлерде амгы үениң библиотекалары, музейлери, театрлары, сонуургактарның киностудиялары, школа назыны четпээн уруглар албан черлери кожуп киргилээн.

Чаартыкчыларның дузазы-биле чүгле кезек-кезек черлер эвес, а бүдүн-бүдүн тудугларны безин чаартып турар. Бурунгу Гянджиниң кудумчуларынга ам-даа селгүүстеп болур. (Кировобадты шаанда ынчаар адап турган).

Республиканың төөгүнүң болгаш архитектураның үш муң ажыг тураскаалдарын камгалаар бижиктерни республикада тургускан.

(СЭТА-ның корр.).
Кировобад.
Азербайджан ССР

Үнелел

Бернард Шоу аныяанда рецензиялар бижип турган. Эмчилер ниитилелиниң музыка бөлгүмүнүң киржикчилериниң концертиниң соонда ол ийи домактан тургустунган рецензия бижээн: «Дүүн Лондонның эмчилери ырлашты. Олар мергежил ёзугаар хүлээлгези — чажыт тарадып, ыыттавазын утпааннар болза дег сагындырыксадым».

телевидение

ФЕВРАЛЬ 14-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.35 — «Сула шимчээшкинче, чыскаалыңар!» 8.55 — Удмурт АССР-ниң урап чүүл мастерлериниң болгаш коллективтериниң концерти. 9.40 — «Оттурукчу». 10.10 — «Совет Эвилелинге бараан болуп тур мен!» 11.10 — «Кадыкшыл». 11.55 — «Эртенги почта». Хөгжүмнүг программа. 12.25 — «Совет Эвилелиниң даштыкы аалчыларның көргени-биле». 12.40 — «Көдээниң күш-ажылчы шагы». 13.40 — «Хөгжүмнүг киоск». 14.10 — А. Пиңчук — «Дээр-Чер». Күрүнениң Моссовет аттыг үлегерлиг театрының концерти. 16.00 — Бөгүн — Аэрофлот хүнү. 16.15 — «Силерниң чагааларыңарны ёзугаар». Аэрофлот хүнүнге хөгжүмнүг программа. 16.45 — «Кино аян-чоруктарының клуву». 17.45 — «Орук тоолу» деп мультфильмниң баштайгы көргүзүү. 17.55 — 18.10 — Чапсар. 18.10 — Делегей панорамазы. 18.55 — Даг хаагынга делегей кубогу. ГФР-ден дамчыдылга. 19.25 — «Кинопанорама». 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Джаз хоочуннери». Фильм-концерт. 22.20 — «Ветлуга». Документалдыг телефильм. 22.30 — «Руде право» солунуң шаңналы дээш хоккейге делегей маргылдаазы. ЧССР биле ССРЭ-ниң шилиндек командаларының оюну. ЧССР-ден дамчыдылга. Төңгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — «Арга холунуң чанынга». Документалдыг телефильм. 14.30 — Бистиң корреспондентивис чугаалап тур. Дончулал. 15.00 — Концерт. 15.55 — «Тоол алдап келди». «Хүрүмнеткен оол». Мультфильм. 16.55 — Чиик атлетика ССРЭ-ниң кубогу. Тудуш маргылдаалар. «Крылатское» спорт комплексинден дамчыдылга. 17.25 — Улуг Октябрьның 65 чыл оюнга уткуштур. «Бистиң намдарывыс». 6-гы фильм — «1922 чыл». 18.25 — «Строговтар». Хөй сериялыг урап-чечен телефильм. Г. Марковтуң ындыг аттыг романын ёзугаар. 1-ги сериязы. 19.30 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 19.45 — Биатлонга делегей чемпионады. Эстафета 4х7,5 км. Раубичиден дамчыдылга. 20.30 — «Эрмитаж. Италияның 17—18 чүс чылдардагы урап чурулгазы». 14-кү фильм. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 22.45 — «Даштыкы фильмнер экраны». «Чүгле чаңгыс телефон медээзи». (Венгрия).

ФЕВРАЛЬ 15-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Шуптузу билдиңгир-даа бол...» Документалдыг фильм. 18.20 — «Чогаалчы болгап үе». Чогаалчы В. Эренчинниң төрүттүнгенинден бээр 70 чылынга. 18.40 — Телемедээлер. 18.55 — «Хей-ниити амыдыралының экраны». Дамчыдылга. 19.25 — Телемедээлер. 19.35 — Чарлалдар. 19.40 — «Хуу айтырыглар талазы-биле хүлээп алыышкын хүнү». Урап-чечен фильм. 21.10 — А. Вампилов — «Алды айның чаазында». Тываның хөгжүмнүг театрының шиизи.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 14-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Генерал Шубниковтуң корпус шериг» 9.30, «Гранат ортулуктарында» 11.20, 13.20, 15.20, 17.40 (узаткан), 20.00 (узаткан) шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кайгамчык чараш Василиса» 9.30, 14.00, «Бо уруг турбаан болза» 11.00, 12.30, 15.30, «Эрткен хүннүң фактылары» (2 сериялыг) 17.00, 20.00, «Москва карак чажынга бүзүревес» (2 сериялыг) 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сарыг баштыг Майклдың ужуралдары» 10.20, «Эрлер!» 12.00, 13.50, 15.50 (узаткан), 18.10, 20.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Космонавт-биле кады ужудуушкун» 11.00, «Кажан эр кижи-биле кады чорда» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Трясогузканың шериг» 15.00, «Чалатпаан өңнүк» 17.00, 19.00 (узаткан) шактарда.

ФЕВРАЛЬ 15-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дужаал: боолан болбас!» 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Аңаа дайынчы Александр Матросов» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, «Гранат ортулуктарында» 16.50, 18.50, 20.50 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Орай бышкан кат» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Эрткен хүннүң фактылары» (2 сериялыг) 14.30, 17.20, 20.10 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Улуг Сунезинниң шилип алган кижизи» 18.30 (узаткан), 20.30 (узаткан) шактарда.

Редакцияның адрези: 667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-21-47, үлетиур килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агыйы килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун кедеиин баргаңза 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 69.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00461.